

ELEKTRİK PİYASALARINDA
ELEKTRİK SAĞLAMA AMAÇLI SÖZLEŞMELER
Contract for Electricity Supply in Electricity Markets

*Prof. Dr. Çağlar ÖZEL**

*Öğr. Gör. Dr. Burcu G. ÖZCAN BÜYÜKTANIR***

*Av. Fatma ÖZEL****

I. Giriş ve Temel Kavramlar

A. Genel Olarak Elektrik Piyasaları

Enerji politikalarında enerji kaynaklarına erişim, uluslararası ilişkileri de belirleyen son derece önemli bir konudur. Erişim yanında enerjinin gelecek nesillere aktarılması için de hukuki güvencenin sağlanması gerekmektedir. Günümüzde yenilenebilir enerji tartışmaları, enerji kaynaklarına erişim tartışmalarında dönüşüme neden olmaktadır. Bu dönüşümden elektrik enerjisi piyasası da nasibini almaktadır. Bir taraftan dönüşüm yaşanırken diğer taraftan ekonomik gelişmeler enerji piyasalarını etkilemektedir. Elektrik enerjisi piyasası için de aynı etkilenme söz konusudur. Elektrik sektöründeki şebeke işletmeciliği gibi doğası gereği tekel niteliğindeki faaliyetler haricinde, enerji piyasalarında da amaçlanan rekabet ortamının sağlanmasıdır. Elektrik enerjisi piyasasında da rekabetin sağlanmasına çalışılması, piyasanın kendine özgü özellikleri, elektrik enerjisine

* Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

** Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi

*** Özel&Altundağ Avukatlık Bürosu, Mustafa Kemal Mah. 2125 Sok. A Blok No:5-7, 06510 Çankaya/Ankara

gereksinimin giderek artması hukuki sorunları ve hukuki düzenleme gerekliliğini de beraberinde getirmektedir¹.

1994'e kadar elektrik piyasası, kamu tekelinde olan bütünleşik bir yapı göstermekteydi. Ancak sistemin büyümesiyle birlikte 1994'de üretim ve iletim ile dağıtım ayrıldı. TEAŞ ve TEDAŞ bu yapıyı paylaştı. 2001 yılında 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK)² ile dikey bütünleşik yapıdaki ve tamamı kamu tekelinde bulunan elektrik piyasası serbestleştirilerek dikey ayrıştırılmış yapıya geçildi. Bu yolla endüstrinin bir kısmı rekabete açılmış, rekabete açılmayan ve doğal tekel niteliğini haiz iletim ve dağıtım hizmetleri ise sıkı regülasyona tabi tutulmuştur. Serbest piyasa modeline geçişle birlikte TEAŞ da kendi içinde ayrılarak her eylem farklı şirkete verildi³. Bu şekilde üretim, iletim ve dağıtım birbirinden ayrılmış oldu.

-
- ¹ Bakınız Crosby, Daniel, Energy discrimination and international rules in hard times: what's new this time around, and what can be done, *Journal of World Energy Law and Business*, 2012, S.5/4, s.325 vd.
 - ² Bu Kanun 14.3.2013 tarihinde kabul edilerek 30/3/2013 tarih ve 28603 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile "Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun"a dönüştürülmüş, bu bağlamda 4628 sayılı Kanun EPDK'nın düzenlenmesi ve işleyişine özgülenirken enerji piyasaları ile ilgili temel kanun 6446 sayılı kanun olmuştur. Aşağıda EPK olarak kısaltılan kanunla işte bu 6446 sayılı kanun anlatılmak istenmektedir. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte ikincil mevzuatta çok köklü değişiklikler yapılması ihtiyacı gündeme gelmiş ve peyderpey bu değişiklikler yürürlüğe konulmaktadır (karş. EPK m. 31/2). Bu bağlamda Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği Taslağı ile aşağıda da zaman zaman atf yaptığımız bazı ikincil mevzuatın yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir. Buna göre 25/9/2002 tarihli ve 24887 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği, 4/9/2002 tarihli ve 24866 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği, 31/8/2003 tarihli ve 25215 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ, ve 622 Sayılı Kaçak ve Usulsüz Elektrik Enerjisi Kullanılması Durumunda Yapılacak İşlemlere İlişkin Usul ve Esaslar'ın yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir.
 - ³ Bakanlar Kurulunun (02.03.2001 tarih ve 20018/20269 sayılı kararı ve yüksek Planlama Kurulunun (11.06.2001 tarih ve 2001/t-29 sayılı) kararları

B. Elektrik Piyasasının Temel Aktörleri

EPK'ya göre elektrik endüstrisi çeşitli faaliyet alanlarına ayrılmış ve piyasada yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bugün elektrik piyasasındaki tekel yapısında gerçekleştirilen liberalleşme sonucunda piyasa⁴ aktörlerinin temel alanı elektriğin üretimi, iletimi, dağıtımı, perakende ve toptan satışı ile perakende satış hizmeti konuları olmaktadır.⁵ Mevcut mevzuat gereğince bu piyasalarda faaliyet göstermek isteyen girişimcilerin tüzel kişi olarak ve anonim şirket ya da limited şirket biçiminde örgütlenmiş olması aynı zamanda da EPDK'dan lisans almış olması gerekmektedir⁶.

uyarınca; TEAŞ da, Türkiye elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ), Elektrik Üretim Anonim Şirketi (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi (TETAŞ) olmak üzere üç ayrı tüzel kişiliğe bölünmüştür.

- ⁴ 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) m. 3/I, bb'de yer alan tanım gereğince "Piyasa: Üretim, iletim, dağıtım, piyasa işletimi, toptan satış, perakende satış, ithalat ve ihracat faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin iş ve işlemlerden oluşan elektrik enerjisi piyasasını" ifade eder.
- ⁵ Ayrıca piyasa faaliyetleri için bkz. **Grunwald**, Jürgen, Das Energierecht der Europäischen Gemeinschaften, Berlin 2005, s. 404.
- ⁶ Piyasada faaliyet gösterecek özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişilerin, ilgili mevzuat hükümlerine göre anonim şirket veya limited şirket olarak kurulması ve anonim şirketlerin sermaye piyasası mevzuatına göre borsada işlem görenler dışındaki paylarının nama yazılı olması şarttır. Bu şirketlerin ana sözleşmelerinde bulunması gereken hususlar yönetmelikle düzenlenir (EPK m. 4/3). Ancak EPK m. 14'de düzenlenen "Lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf faaliyetler" çerçevesinde gerçek kişilerin bazı faaliyetlerine de izin verildiği görülmektedir. Bu çerçevede getirilen düzenlemeye göre "(1) Lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf faaliyetler şunlardır: a) İmdat grupları ve iletim ya da dağıtım sistemiyle bağlantı tesis etmeyen üretim tesisi b) Kurulu gücü azami bir megavatlık yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi c) Belediyelerin katı atık tesisleri ile arıtma tesisi çamurlarının bertarafında kullanılmak üzere kurulan elektrik üretim tesisi ç) Mikrokojenerasyon tesisleri ile Bakanlıkça belirlenecek verimlilik değerini sağlayan kojenerasyon tesislerinden Kurulca belirlenecek olan kategoride olanları d) Ürettiği enerjinin tamamını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji

C. Elektrik Piyasası ve Elektrik Güç Sistemi

Elektrik enerjisi depolanması mümkün olmadığı için üretildiği anda tüketilmesi gereken bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle de üretim ile tüketiminin belli bir dengede olması sağlanmak zorundadır. Elektrik aynı zamanda ikame edilmesi güç olan ve yaşamsal öneme sahip bir üründür. Günümüzde elektrik birincil enerji kaynakları kullanılarak üretildikten sonra dağıtım yapacak şirketlere iletilmekte⁷ ve dağıtım aşamasından sonra elektrik son kullanıcıya

kaynaklarına dayalı üretim tesisi (2) Bakanlar Kurulu, rekabetin gelişmesi, iletim ve dağıtım sistemlerinin teknik yeterliliği ve arz güvenliğinin temini ilkeleri çerçevesinde, lisanssız faaliyet yapabilecek yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerinin kurulu güç üst sınırını kaynak bazında beş katına kadar artırmaya yetkilidir. (3) Lisans alma yükümlülüğünden muaf olan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üreten kişilerin ihtiyacının üzerinde ürettiği elektrik enerjisinin sisteme verilmesi hâlinde elektrik enerjisi son kaynak tedarik şirketince, 10/5/2005 tarihli ve 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanunda kaynak türü bazında belirlenen fiyatlardan alınır. (4) Bu kişilerin sisteme bağlanmasına ilişkin teknik usul ve esaslar ile satışa, başvuru yapılmasına ve denetim yapılmasına ilişkin usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir. (5) Sermayesinin yarısından fazlası belediyeye ait olan tüzel kişilerce, belediyeler tarafından işletilen su isale hatları ile atık su isale hatları üzerinde teknik imkânın olması ve DSİ tarafından uygun bulunması hâlinde enerji üretim tesisi kurulabilir. Su isale hattı üzerinde birden fazla belediyenin tahsis hakkı bulunması durumunda, hidroelektrik enerji tesisi ilgili belediyeler arasında yapılacak protokole göre kurulur ve işletilir. Bu fıkra kapsamındaki tesisler için DSİ ile imzalanması gereken su kullanım hakkı anlaşmalarına ilişkin düzenlemeler ve değişiklikler, Elektrik Piyasasında Üretim Faaliyetinde Bulunmak Üzere Su Kullanım Hakkı Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte üç ay içerisinde yapılır.”

⁷ **İletim**, elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV üzerindeki hatlar üzerinden naklini ifade eder. Elektrik enerjisi iletim faaliyeti, lisansı kapsamında münhasıran TEİAŞ tarafından yürütülür. TEİAŞ, bu Kanunla belirlenen faaliyetler dışında bir faaliyetle iştigal edemez. İletim faaliyetiyle birlikte yürütülmesi verimlilik artışı sağlayacak nitelikteki piyasa dışı bir faaliyetin yürütülmesi Kurumun iznine tabidir. İletim sistemi teknik ve teknik olmayan kayıplarını karşılamak amacıyla ve yan hizmetler piyasası kapsamında

ulaşmaktadır. Yani modern elektrik güç sistemi, deyim yerindeyse, üç öğeden oluşmaktadır: Üretim, iletim ve dağıtım sistemleri⁸.

Birincil kaynaklar kullanılarak üretilen elektrik yüksek voltajlıdır ve kullanıma uygun değildir. Bu nedenle voltajın düşürülerek kullanıma uygun hale getirildiği dağıtım merkezlerine iletim hatları ile ulaştırılması gerekmektedir⁹. Bu anlamda **üretim faaliyeti**, birincil enerji kaynaklarının (doğal gaz, motorin, kömür, su, rüzgâr gibi) elektrik üretim santrallerinde ikincil enerji olarak adlandırılan elektrik enerjisine dönüştürülmesini ifade eder¹⁰. **İletim faaliyeti** ise iletim şirketi (TEİAŞ) tarafından, Elektrik Enerjisinin iletim gerilim seviyesinden nakline ilişkin hizmetlerin yerine getirilmesidir. İletim hizmeti, deyim yerinde ise, üretim ve dağıtım faaliyetleri arasında koordinasyonu sağlamaktadır. **Dağıtım faaliyeti**, elektrik enerjisinin 36 kV ve altındaki hatlardan, nihai tüketiciye kesintisiz, sürekli ve kaliteli şekilde ulaştırılmasını ifade etmektedir.¹¹

Dağıtım şirketleri, 01.01.2013 tarihine kadar dağıtım ve perakende satış faaliyetlerini birlikte yürütmekteydi ve dağıtım şirketleri, buldukları dağıtım bölgesinde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi ve/veya kapasite temin edemeyen tüketiciler bulunması halinde, perakende satış lisansı olarak bu tüketicilere perakende satış

elektrik enerjisi veya kapasitesi satın alınması veya kiralanması ile iletim sistemi teknik ve teknik olmayan kayıplarını karşılamak için sözleşmeye bağlanan enerjinin, gerçekleştirmeler nedeniyle fazlasının satışı bu hükmün istisnasıdır (EPK m. 8/1).

⁸ **Garcia/Soriano/Lopez**, Liberalizing Electricity Markets: Does Europe Challenge Member States?, Sicherheit in der Energiewirtschaft, 2007, s. 200.

⁹ **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s. 49.

¹⁰ Türkiye’de elektrik üretimi ve satışı pazarında, kamu teşebbüsü olan EÜAŞ ve bağlı ortaklıkları, Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet ve İşletme Hakkı Devri uygulamaları çerçevesinde faaliyet gösteren özel teşebbüsler, özel mobil üreticiler ve otoprodüktörler/otoprodüktör grupları gibi farklı piyasa oyuncuları yer almaktadır. (<http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/kararlar/karar4606.pdf>) (29.04.2012).

¹¹ Yüksek Planlama Kurulu tarafından 21 Mayıs 2009 tarihinde yayımlanan Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi’ne göre, Türkiye 21 dağıtım bölgesine ayrılmıştır.

yapmak ve/veya perakende satış hizmeti vermekle yükümlüydü.¹² Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun 12.09.2012 tarih ve 4019 sayılı kararıyla¹³ ise Dağıtım şirketlerinin dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin 01.01.2013 tarihinden itibaren ayrı tüzel kişilikler altında yürütülmesine karar verilmiş ve kararda bu kapsamda yapılacak hukuksal ayrıştırmanın usul ve esasları belirlenmiştir.¹⁴ 4019 sayılı anılan kararda, dağıtım ve perakende satış faaliyetinin ayrı tüzel kişilik ayrıştırmasının, dağıtım şirketinin -6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) m. 159/I (b) kapsamında tanımlanan şekilde- kısmi bölünmesi suretiyle gerçekleşmesi öngörülmüştür. Buna göre, TTK kapsamında kısmi bölünme işlemlerine başlamasından önce, dağıtım şirketi tarafından TTK hükümleri uyarınca bir anonim şirket kurulması, dağıtım şirketinin perakende satış hizmeti ile ilgili bölümünün kurulacak perakende satış şirketine devrolunması gerekmektedir.¹⁵

Dağıtım şirketinin ortakları, yeni kurulan perakende satış şirketinin paylarını ve haklarını iktisap etmiştir. 4019 Sayılı Kararın 11. maddesinde, dağıtım şirketinin bir kısmını devralacak perakende satış şirketine, 15.12.2012 tarihinden önce, EPDK'ya perakende satış lisansı başvurusunda bulunma yükümlülüğünü; dağıtım şirketine de, sahip olduğu perakende satış lisansının sonlandırılması amacıyla,

¹² 4628 Sayılı Kanunun (önceki EPK)'nun 3.maddesinin c bendinde, dağıtım şirketleri tarafından, üretim ve perakende satış faaliyetlerinin 01.01.2013'den itibaren ayrı tüzel kişilik altında yürütmesi hükmüne bağlanmıştır. Aynı düzenleme, 30 Aralık 2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelikle, Lisans Yönetmeliğinin 23. maddesinin 10. fıkrasına da eklenmiştir.

¹³ 27/9/2012 tarihli ve 28424 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁴ Dağıtım Ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar (bundan sonra kısaca 4019 sayılı karar olarak anılacaktır).

¹⁵ Hukuki ayrıştırmanın yeni TTK çerçevesinde nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bir değerlendirme için bkz. **Taşdöken**, Serdar, Elektrik Dağıtım Ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasının Yeni TTK Açısından Değerlendirilmesi, Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasının Yeni TTK Açısından Değerlendirilmesi, Dünya Online <http://www.dunya.com/elektrik-dagitim-ve-perakende-satisaaliyetlerinin-hukuki-ayristirilmasinin-yen-167674h.htm> (Erişim T: 01.12.2012)

perakende satış şirketi ile eş zamanlı olarak EPDK'ya başvuruda bulunması zorunluluğunu getirmiştir. Bu başvuruların EPDK tarafından değerlendirilerek, eş zamanlı olarak, dağıtım şirketinin perakende satış lisansının 31.12.2012 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sona erdirileceği ve perakende satış şirketine 01.01.2013 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, eskisinin devamı mahiyetinde yeni lisans verileceği düzenlenmiştir¹⁶. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin (EPLY) geçici 44. maddesinde, 4019 Sayılı Karar kapsamında verilecek olan perakende satış lisansı için ilana çıkmayacağı hükme bağlanarak, dağıtım şirketlerinin ayrıştırmadan önce sahip olduğu perakende satış lisansından kaynaklanan hak ve yükümlülükleri korunmuştur.

Dağıtım şirketinin bölünmesiyle oluşan perakende satış şirketi, 30 Aralık 2012 tarih, 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan değişikliklerle, Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği ve diğer ilgili mevzuatta "Görevli Perakende Satış Şirketi" olarak adlandırılmıştır¹⁷. Dağıtım şirketinin perakende satış ve perakende satış hizmetine ilişkin mevzuattan kaynaklanan hak ve yükümlülükleri görevli perakende satış şirketine verilmiştir¹⁸. Ayrıca; daha önce perakende satış

¹⁶ Perakende satış şirketi, 01.01.2013 tarihinden itibaren, kısmi bölünme ve diğer devir işlemlerinin tamamlandığı tarihe kadar, ilgili mevzuat kapsamında sunmakla yükümlü olduğu hizmetleri dağıtım şirketinden hizmet alımı yoluyla temin edecek; ancak bu kapsamdaki hizmet alımı 6 (altı) aydan fazla olamayacaktır.

¹⁷ Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 4/58 "Görevli Perakende Satış Şirketi"ni: "27/9/2012 tarihli ve 28424 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar kapsamında perakende satış lisansı verilen şirketi veya on altıncı maddenin beşinci fıkrası kapsamında görevlendirilen şirket" şeklinde tanımlanmıştır. Anılan Yönetmeliğin 16/5. maddesi ise, görevli perakende satış şirketinin lisans süresi sona ermeden önce lisansını sona erdirmek istemesi halinde, Enerji Piyasası Kurulunun, söz konusu lisans kapsamındaki faaliyeti sürdüreceği başka bir tüzel kişiyi belirleyeceği, Kurul tarafından bu belirleme yapılırca kadar, görevli perakende satış şirketinin lisans sona erdirilemeyeceği düzenlenmiştir.

¹⁸ 6446 Sayılı Yasa'da "Görevli Perakende Satış Şirketi kavramı yerine ""Görevli Tedarik Şirketi" kavramına yer verilmiştir (Bkz. m. 3/1 (i))

lisansı sahibi dağıtım şirketine ait olan, bir kısım elektrik enerjisi/kapasite satışı ve perakende satış hizmeti verilmesi kapsamındaki zorunluluklar, 30 Aralık 2012'de yürürlüğe giren düzenlemelerle görevli perakende satış şirketinin sorumlulukları kapsamında düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde temel amaç, elektrik enerjisinin tedariğinde sürekliliğin sağlanmasıdır.

Hukuki ayrıştırma sonucu varlığını sürdüren dağıtım şirketleri ise temel olarak, lisanslarında belirlenen bölgelerde dağıtım faaliyetini yürütmekle görevli olup, lisanslarına kayıtlı olan dağıtım bölgesindeki sayaçların okunmasından ve elde edilen verilerin ilgili tedarikçiye bildirilmesinden sorumludur.

EPLY m. 16/5'de, görevli perakende satış şirketinin lisans süresi sona ermeden önce lisansını sona erdirmek istemesi halinde, Kurul tarafından söz konusu lisans kapsamındaki faaliyeti sürdüreceği başka bir tüzel kişi belirleninceye kadar, görevli perakende satış şirketine ait lisansın sona erdirilmeyeceği yolunda yapılan düzenlemede de, yine Yasanın 1. maddesinde ifade edilen amaçlardan özellikle tedarik sürekliliği göz önüne alınmıştır. Ayrıca sözü edilen ayrıştırma sürecinde, enerji tedarikindeki süreklilik göz önüne alınarak bir geçiş dönemi öngörülmüş ve Lisans Yönetmeliğinde¹⁹ altı aydan fazla olamamak üzere, görevli perakende satış şirketinin 01/01/2013 tarihinden itibaren, kısmi bölünme ve diğer devir işlemlerinin tamamlandığı tarihe kadar, ilgili mevzuat kapsamında sunmakla yükümlü olduğu hizmetleri, dağıtım şirketinden hizmet alımı yoluyla temin edebilmesine ve dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilerin, hizmet alımı süresince, lisansları kapsamında perakende satış ve perakende satış hizmeti faaliyetlerini de yürütebilmesine imkan tanımıştır. Aynı şekilde dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilerin, söz konusu hizmet alımı süresince, lisansları kapsamında perakende satış ve perakende satış hizmeti faaliyetlerini de yürütebileceği düzenlenmiştir (EPLY Geçici madde 44).

Öte yandan söz konusu ayrıştırma sonrasında mevzuatta getirilen pek çok düzenleme ile dağıtım şirketi ve görevli perakende satış

¹⁹ 4/8/2002 tarihli ve 24836 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

şirketinin birbirine, piyasadaki rekabeti sınırlayabilecek ya da engelleyebilecek avantajlar sağlaması önlenmeye çalışılmıştır.

Lisans Yönetmeliğinde yer alan hükümlerle, görevli perakende satış şirketlerinin faaliyetlerini sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları yönetim ve destek hizmetlerine (muhasabe, finans, hukuk, insan kaynakları gibi) ait birimlerin, kendileri tarafından oluşturulacağı veya bu hizmetlerin, hizmet alımı yoluyla karşılanabileceği düzenlenmiştir. Dağıtım şirketlerinin, bu hizmetlere ilişkin alımlarını, ilgili ana şirketten ve bu şirketin kontrolünde olan şirketlerden temin etmeleri 1.1.2016 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde söz konusu yönetmelikle engellenmiştir (EPLY Geçici madde 44/4).

Yine aynı Yönetmelik uyarınca, dağıtım şirketleri ile görevli perakende satış şirketlerinin, 1.1.2016 tarihinden itibaren farklı fiziksel ortam ve bilgi sistemleri alt yapısı kullanarak hizmet vermesi zorunlu hale getirilmiştir (EPLY Geçici madde 44/5).

Elektrik enerjisinin satışında, ilişkinin alıcı tarafındaki gerçek-tüzel kişinin, elektriği almasındaki amacına göre, elektrik enerjisinin toptan satışı ve perakende satışı söz konusu olmaktadır. Elektrik enerjisinin elektriği kendi ihtiyacı için alan tüketicilere satışı perakende satış olarak tanımlanırken; yeniden satış için alan alıcıya satış toptan satışı ifade etmektedir.

Aşağıda daha detaylı olarak inceleneceği gibi, EPK'da elektriği kendi kullanımı için alanlar tüketici,²⁰ Kurul²¹ tarafından belirlenen elektrik enerjisi miktarından daha fazla tüketimde bulunması veya iletim sistemine doğrudan bağlı olması nedeniyle ya da OSB tüzel kişiliğini haiz olduğu için tedarikçisini seçme serbestisine sahip gerçek veya tüzel kişi şeklinde ifade edilen "serbest tüketici"²² tanımları yer almıştır. Buna karşılık 4628 Sayılı Yasa ve ikincil mevzuatta yer verilen "serbest olmayan tüketici" kavramı ise EPK'da yer almasına rağmen (m.5/4 c, 10/5) tanımlanmamıştır. Bu yakla-

²⁰ EPK m.3/1(mm)

²¹ Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK).

²² EPK.m.3/1 (cc).

şimda yasa koyucunun bütün tüketicilerin serbest tüketici olmasını sağlayacak koşulları oluşturma isteğinin varlığı iddia edilebilir. Serbest olmayan tüketici tanımı Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği'nde²³ yer almaktadır. Buna göre serbest olmayan tüketici "Elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımlarını sadece, bölgesinde bulunduğu perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi veya perakende satış şirketlerinden yapabilen gerçek veya tüzel kişiyi" ifade etmektedir (m. 4/1 b.12).

Perakende satış EPK'da tanımlamasına karşılık (m. 3/1 aa) perakende satış hizmeti için ayrı bir tanımlama getirilmemiştir. Buna karşılık 30 Aralık 2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelikle değiştirilen Lisans Yönetmeliği m.4(1)34 hükmü ile perakende satış hizmeti "Perakende satış lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat gibi diğer hizmetler" şeklinde tanımlanmıştır.²⁴ Söz konusu Yönetmelikle yapılan bir diğer değişikliğe göre, elektrik enerjisinin perakende satışı dışındaki faturalama ve tahsilat gibi hizmetleri, lisanslarında yer alması kaydıyla, perakende satış hizmeti olarak perakende satış şirketleri tarafından yürütülebilecektir. Perakende satış şirketleri herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın serbest tüketicilere perakende satış ve perakende satış hizmeti faaliyetinde bulunabilecektir²⁵.

Yukarıda temel faaliyetlerine değinilen elektrik piyasasında bugün gelinen ve gelecekte hedeflenen yapı, 17.3.2004 Tarih ve 2004/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararıyla çıkarılan "Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi" ile ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın amacı ile sınırlı kalmak yönünden, Türkiye elektrik sektöründeki reform ve buna ilişkin olarak devam

²³ 4 Eylül 2002 tarihli ve 24866 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁴ Elektrik piyasası Önlisans ve Lisans Yönetmeliği Taslağı'nda perakende satış hizmeti "Tedarik Lisansına sahip şirketler tarafından elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat gibi diğer hizmetleri" şeklinde tanımlanmıştır (www.epdk.gov.tr).

²⁵ Lisans Yönetmeliği m.30/f. 2 ve 3.

eden özelleştirmeler hakkında anılan belgeye atıfla yetiniyoruz. Ancak bu konudaki temel ilkenin, üretim ve dağıtımın özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi, iletimin devlet (TEİAŞ) eliyle yürütülmesi olduğu söylenebilir.

II. Elektrik Piyasası İşlemleri Olarak Elektrik Sağlama Sözleşmeleri

A. Genel Olarak

Elektrik Enerjisi Piyasası düzenleyici bağımsız idari otorite niteliğinde olan EPDK tarafından regüle edilen bir piyasadır. Bu husus özellikle kalıcı piyasa aksaklığının yaşandığı, doğal tekel konumunda olan iletim ve dağıtım faaliyetleri açısından bir takım önemli sonuçlar doğurmaktadır. Önceki dönemde elektrik endüstrisinin klasik yapılanması çerçevesinde, şebeke hizmetlerinin elektrik satışı ile bütünleştiği tek bir akdi ilişkinin varlığı söz konusuydu. Ancak piyasa yapısında farklılığa yönelen anlayış doğrultusunda gerçekleşen mevzuat değişimi neticesinde, elektrik endüstrisinin dikey bütünleşik yapısı birbirinden ayrılmış ve şebeke hizmetleri ile elektrik alım satımı farklı sözleşme ilişkileri olarak ele alınmıştır.²⁶ Dağıtım ve iletim faaliyetlerini kapsayan elektrik piyasası sözleşmeleri EPDK tarafından getirilen yönetmelik, tebliğ ve Kurul kararlarıyla sıkı bir biçimde çerçevesi çizilmiş bir yapı haline dönüştürülmüştür. Buna karşılık elektriğin rekabete açık alanlarından toptan ve perakende satış faaliyetlerinde perakende satış sözleşmeleri dışında satış ile ilgili sözleşmeler ikili anlaşmalar olarak adlandırılarak, sözleşmenin hüküm ve koşullarının taraflarca serbestçe belirlenebileceği daha geniş bir özgürlük alanı oluşturulmuştur.

Elektriğin satışında taraflar arasındaki ilişkiye, pek çok alanda olduğu gibi, deyim yerindeyse, kullanıcının elektriğe ulaşmasında tedarikçiye bağımlı olup olmadığı gözetilerek yaklaşmıştır. Düzenlemeler yapılırken; serbest olmayan tüketiciler ile ikili anlaşma kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olup da,

²⁶ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 234.

tedarikçisinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımının herhangi bir şekilde sonlandırılması nedeniyle yeni bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapmaya kadar son kaynak tedarikçisi olarak görevli tedarik şirketinden elektrik enerjisi alan serbest tüketicilerin tedarikçisine (görevli tedarik şirketine) bağımlı (mecbur) olduğu düşünülmüştür. Söz konusu düşünceden hareketle bu alım-satımın tarafları arasındaki ilişkiye, gerek bu anlaşmalar kapsamında uygulanacak tarifeler düzenlemeye tabi tutularak, gerek bu anlaşmaların asgari zorunlu içeriği tebliğ²⁷ ile belirlenmek suretiyle müdahale edilmiştir. Serbest olmayan tüketicilerin görevli tedarik şirketine bağımlılığı, yürürlükteki mevzuat açısından yasal nedenlere dayanmakta iken, görevli tedarik şirketinden son kaynak tedariki kapsamında elektrik enerjisi temin eden serbest tüketiciler yönünden bu bağımlılık yeni bir tedarikçi bulunması süreci; bu sürecin fiili ve iktisadi nedenlerle belli bir süreyi gerektirmesi ve buna karşılık elektrik enerjisi ihtiyacındaki süreklilikten kaynaklanmaktadır.

Her ne kadar serbest tüketici olma niteliğine sahip olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketiciler, görevli tedarik şirketine bağımlı olmasa, başka bir deyişle, serbest tüketicinin elektrik enerjisini görevli tedarik şirketi dışında başka bir tedarikçiden alma konusunda önünde hiçbir yasal engel olmasa da, bu durumdaki tüketiciler ile görevli tedarik şirketi arasındaki ilişkiye de aynı şekilde, taraflar arasındaki ilişkide uygulanacak kurallar ve tarifeleri belirlenmek suretiyle müdahale edildiği görülmektedir. Bu durumun ağırlıklı olarak, elektrik piyasasındaki rekabete açılma ve serbestleşmenin ülkemizde özellikle tüketici için eski sayılamayacak bir durum olması ve tüketici yönünden belirli bir uyum sürecini gerektirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

B. Elektrik Piyasasında Yer Alan Elektrik Sağlama Sözleşmeleri

Mevzuat gereği özel hukuk hükümlerine tabi olan bu sözleşmelerin türleri ve nitelikleri ele alındığında bunların homojen bir

²⁷ 31/8/2003 tarihli ve 25215 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ.

yapı göstermediği farklı özellikleri içinde barındırdığı tespit edilebilir. Biz aşağıda bu sözleşmelerden sadece elektrik sağlama sözleşmesi olarak adlandırılan sözleşmelerin genel özellikleri üzerinde duracak ve bu konuda bir takım belirlemeler yapmaya çalışacağız. Bu çerçevede öncelikle kısa bir biçimde genel bilgi mahiyetinde olmak üzere elektrik piyasasında kullanılan sözleşme türlerine kısaca değinmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Aynı zamanda, yukarıda belirtildiği gibi, elektrik enerjisi kural olarak depolanabilir olmadığından ve elektriğin ihtiyaçlar doğrultusunda 365 gün ve 24 saat kesintisiz ve sürekli olarak tüketimini karşılayacak şekilde kullanıcılara ulaşması zorunlu olduğundan, elektrik piyasasında her an tüketilen elektrik enerjisi miktarı ile üretilen elektrik enerjisi miktarının birbirine eşit olması önem taşımaktadır. Elektrik arzının talebi karşılamaya yetmemesi, piyasada fiyatların dalgalanmasına da sebep olacaktır. Bu sebeple, elektrik piyasası elektrik arz ve talebinin her an karşılanabilmesi ve EPK'nın 1. maddesinde ifadesini bulan amacın gerçekleşmesi için bir dengeleme ve uzlaştırma mekanizmasının varlığı zorunludur.

EPK, Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği ve ilgili yönetmelikler kapsamında düzenlenen dengeleme ve uzlaştırma piyasasının işleyişi ve yan hizmet anlaşmaları, bu ilişkilerin tabi olduğu kurallar başlı başına bir çalışma konusu oluşturduğundan, çalışmamızda yalnızca ikili anlaşmaları tamamlayıcı nitelik taşıması ve dengesizlikten doğan alacak ve borç miktarlarını belirleyici nitelik taşıması nedeniyle kısaca bahsedilecektir. Öte yandan, bu mekanizmalar, bir taraftan arz ve talebi eşitleyen diğer taraftan organize toptan satış piyasası oluşturarak piyasa katılımcılarına enerji alış-satış imkânı tanımaktadır. Bu kapsamda aşağıda Piyasa Katılım Anlaşması ve Gün Öncesi Piyasa Katılım anlaşmasından da ayrıca bahsedilecektir.

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda elektrik endüstrisi piyasasında gerçekleşen dikey bütünleşik yapının birbirinden ayrılması ile en genel anlamda "elektrik alım satımını konu alan sözleşmeler" ve genel olarak "kullandırma ve yararlandırma sözleşmeleri" niteliğindeki bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları ayrımı yapılabılır.

EPK ve buna bağlı olarak çıkarılan ikincil mevzuat, sisteme bağlantı yapılması ve sistemin kullanılmasını konu alan sözleşme tiplerini **bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları** olarak ele almaktadır. Bunun yanı sıra ilgili mevzuatta elektrik alışverişini konu alan sözleşmelerin büyük bölümü “ikili anlaşma” kapsamında ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda ikili anlaşmada olduğu gibi elektrik satımını konu alması dolayısıyla ikili anlaşmalarla benzeşmekle birlikte ayrı bazı özellikleri de içinde barındıran ve doğrudan EPK’da düzenlenmeyip ikincil mevzuatta sıkı biçimde şekil ve içeriği emredici olarak regülasyona tabi biçimde hemen tüm unsurları belirlenen “perakende satış sözleşmeleri” söz konusu olmaktadır. Bunun dışında Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi (PMUM) ile katılımcılar arasında gerçekleşen elektrik alış verışı de özgün bir sözleşme olarak “piyasa katılım anlaşması”nı ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda uygulamada yer alan sözleşmelere farklı bakış açılarıyla verilen farklı adlar dolayısıyla öğretilerde belirtilen sözleşme türlerinden de söz edilebilir. Aşağıda kısaca bunlara değinilecektir.

1. Kullanma ve Yararlanma Amaçlı Sözleşme Olarak Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşmaları

a. Genel Olarak

Bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları²⁸ hem 4628 hem 6446 sayılı EPK’da tanımlanmıştır. Önceki (4628 Sayılı) EPK’da her iki durumu da birlikte düzenleyen hüküm öğretilerde eleştirilmiş, bu yaklaşımın yerinde olmadığı belirtilmişti.²⁹ Gerçekten “*bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarında bu hizmetleri veren taraf şebeke işletmecisi iken, akdi ilişkinin diğer tarafı birinden ötekine değişebilmektedir. Ayrıca, sistem kullanım anlaşmasının konusu başka, bağlantı anlaşmasının başka- dır.*”³⁰ Ancak eleştirinin yapıldığı o dönemde, Elektrik Piyasasında İletim ve Dağıtım Sistemlerine Bağlantı ve Sistem Kullanım

²⁸ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.234 vd.

²⁹ Bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 235.

³⁰ İbid.

Hakkında Tebliğ'in Geçici 3 üncü maddesinde, bağlantı ve sistem kullanımına ilişkin standart anlaşmaların kullanıcı özellikleri dikkate alınarak TEİAŞ ve Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. tarafından bu Tebliğin yayım tarihini izleyen otuz gün içerisinde hazırlanarak Kuruma sunulacağı belirlenmişti. Nitekim dağıtım/iletim faaliyetine ilişkin bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları Kurul onayına sunulmuş ve söz konusu bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının genel hükümler kısmında Kurul onayı olmaksızın değişiklik yapılmayacağına dair hüküm yerini almıştır. Dolayısıyla, sisteme bağlantı yapılması ve sistem kullanımını sağlayan anlaşmaların çerçevesi, anlaşmaların düzenlenmesi sırasında ayrıştırılmış ve kesin sınırları bu anlaşmalar ile belirlenmiştir. Ancak şebeke işleticileri tarafından değişen ve gelişen ihtiyaçlara cevap vermeyen bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının revizesi talebi, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na intikal ettirilmiş, bu çerçevede ilk olarak TEİAŞ sistem kullanım anlaşması revize edilerek Kurul onayı ile yürürlüğe girmiştir³¹. Aynı şekilde Dağıtım Sistemi Kullanım Anlaşması, Tüketiciler için Dağıtım Sistemine Bağlantı Anlaşması, Üretim Faaliyeti Gösteren Tüzel Kişiler İçin Dağıtım Sistemine Bağlantı Anlaşması 09.08.2012 tarihli ve 3968 sayılı Kurul Kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede bağlantı sözleşmeleri genel olarak gerçek ya da tüzel kişilerin dağıtım/iletim³² sistemine sürekli ya da geçici olarak bağlantı yapmalarına ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan bir sözleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda bağlantı anlaşması bir kullanıcının şebekeye bağlantısının yapılmasını asli edim kapsamında almaktadır.³³ Sistem kullanım anlaşmaları ise bir bağlantı noktasından kullanıcıya tahsis edilen kapasitenin bir bedel karşılığı kullanımını amaçlayan sözleşme olarak karşımıza çıkar.

³¹ Bkz: 29/3/2012 tarihli ve 28248 sayılı RG.

³² İletim: Elektrik enerjisinin gerilim seviyesi 36 kV üzerindeki hatlar üzerinden naklini, dağıtım: Elektrik enerjisinin 36 kV ve altındaki hatlar üzerinden naklini ifade eder (EPK m. 1/III, b. 12 ve 13.)

³³ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 236.

Yukarıda söz ettiğimiz eleştirileri ve uygulamanın ihtiyaçlarını da dikkate alan yasa koyucu yeni düzenlemede (6446 Sayılı EPK) her iki olguyu ayrı ayrı ele alma yoluna gitmiştir. Buna göre bağlantı anlaşması “Bir üretim şirketi, dağıtım şirketi ya da tüketicinin iletim sistemine ya da dağıtım sistemine bağlantı yapması için yapılan genel ve özel hükümleri içeren anlaşmayı, (m.3/I (a)) sistem kullanım anlaşması ise “Bir üretim şirketi, tedarik lisansı sahibi şirket veya tüketicinin iletim sistemini ya da dağıtım sistemini kullanımına ilişkin genel hükümleri ve ilgili kullanıcıya özgü koşul ve hükümleri içeren anlaşma” (m. 3/I (dd)) olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda TEİAŞ ve dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilerin kullanıcılara sunacakları bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının hüküm ve koşulları, EPDK tarafından çıkarılan Elektrik Piyasasında İletim ve Dağıtım Sistemlerine Bağlantı ve Sistem Kullanımı Hakkında Tebliğ³⁴ ile ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

b. Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşmalarının Değişik Görünümleri

Elektrik dağıtım/iletim ağına bağlanmadan, (özel direkt hat tesisi dışında) kullanıcılar açısından elektrik enerjisi temin etmek; üretim şirketleri açısından da üretilen elektriği ilgili müşteriye ulaştırmak veya elektrik üretilmediğinde tesisin ihtiyacını sistemden karşılamak mümkün olmamaktadır. Zira elektrik ağda taşınmakta ve ağ kullanılmaksızın elektriğin nakli mümkün olamamaktadır.

Dağıtım/İletim sistemine bağlı olan tüketiciler ile piyasada faaliyet gösteren tüzel kişilerin sistemden elektrik çekebilmesi, üreticinin ise elektrik verebilmesi, dağıtım veya iletim sisteminin kullanımını gerekli kılar. İletim ve dağıtım tesisleri ile üretim veya tüketim tesisinin gerilim seviyesi dikkate alınarak sisteme bağlantısının yapılması ve sistem kullanımı temin edilmektedir. İletim sistemi, dağıtıma göre daha yüksek gerilimde enerjinin taşınmasını ve uzak yerlere götürülmesini sağlar.

³⁴ 27/03/2003 tarihli ve 25061 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan bu tebliğ çeşitli dönemlerde değişikliğe uğramış, en son 30.12.2012’de değiştirilmiştir.

Elektrik dağıtım/iletim ağına bağlanmadan, (özel direkt hat tesisi dışında) kullanıcılar açısından elektrik enerjisi temin etmek; üretim şirketleri açısından da üretilen elektriği ilgili müşteriye ulaştırmak veya elektrik üretilmediğinde tesisin ihtiyacını sistemden karşılamak mümkün olmamaktadır. Zira elektrik ağda taşınmakta ve ağ kullanılmaksızın elektriğin nakli mümkün olamamaktadır.

Dağıtım/İletim sistemine bağlı olan tüketiciler ile piyasada faaliyet gösteren tüzel kişilerin sistemden elektrik çekebilmesi, üreticinin ise elektrik verebilmesi, dağıtım veya iletim sisteminin kullanımını gerekli kılar. Üretim veya tüketim tesisinin gerilim seviyesi dikkate alınarak sisteme bağlantısının yapılması ve sistem kullanımı temin edilmektedir. İletim sistemi, dağıtıma göre daha yüksek gerilimde enerjinin taşınmasını ve uzak yerlere götürülmesini sağlar.

İletim bağlantı anlaşmasının bir tarafında TEİAŞ, diğer tarafında, iletim sistemine doğrudan bağlı olan üretim şirketleri, iletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketiciler, iletim sistemine doğrudan bağlı OSB'ler ve dağıtım şirketleri yer alır. Yine, **iletim sistem kullanım anlaşması** tarafları ise; bir tarafta TEİAŞ, diğer tarafta iletim sistemine doğrudan bağlı olan üretim şirketleri, iletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketiciler, iletim sistemine doğrudan bağlı Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve dağıtım şirketleridir.

Dağıtım bağlantı anlaşmasının bir tarafında ilgili dağıtım şirketi, diğer tarafında ise dağıtım sistemine bağlı üretim şirketleri, tüketiciler ve dağıtım sistemine doğrudan bağlı OSB'ler yer alır. **Dağıtım sistem kullanım anlaşması** ise bir tarafta ilgili bölgedeki dağıtım şirketi ile dağıtım sistemine bağlı üretim şirketleri, tedarik şirketleri ve görevli tedarik şirketlerinin yer aldığı bir hukuki ilişkidir.

Aynı tebliğde bunların dışında, iletim ve dağıtım sistemlerinin toplamından oluşan ulusal elektrik sisteminin diğer bir ülkeye ait elektrik sistemine bağlanmasını yani enterkonneksiyonla ilgili sistem işleticisi ile enterkonneksiyon hattını ithalat ve/veya ihracat amacıyla kullanan tedarik lisansına sahip tüzel kişi arasında, enterkonneksiyon hatlarının kullanımı ile ilgili esas ve usulleri düzenleyen

enterkonneksiyon kullanım anlaşmaları düzenlenmiştir. Enterkonneksiyon Kullanım Anlaşmasının tarafı olarak, sistem işleticisi: 36 kV ve altındaki şebeke için ilgili dağıtım şirketi, 36 kV üstü şebeke için TEİAŞ'dır. Enterkonneksiyon Kullanım Anlaşmasının bir tarafında ilgili dağıtım şirketi var iken diğer tarafında dağıtım sistemini kullanarak elektrik enerjisi ithal eden tedarik şirketi, anlaşmanın bir tarafında TEİAŞ var iken diğer tarafında ise iletim sistemini kullanarak elektrik enerjisi ithal ve/veya ihraç eden tedarik şirketi yer alır.

İletim sistemi bağlantı, sistem kullanım ve/veya enterkonneksiyon kullanımı için TEİAŞ ile iletim sistemi kullanıcısı ve/veya enterkonneksiyon kullanıcısı arasında yapılacak anlaşmalar, TEİAŞ tarafından hazırlanan ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından onaylanan standart anlaşmalardır. Bu anlaşmaların genel hükümlerinde, Kurul onayı olmaksızın değişiklik yapılamaz.

Dağıtım sistemi bağlantı, sistem kullanım ve/veya enterkonneksiyon kullanımına ilişkin olarak dağıtım şirketi ile dağıtım sistemi kullanıcısı ve/veya enterkonneksiyon kullanıcıları arasında yapılacak anlaşmalar da Kurul onayına tabi olan tip anlaşmalar olmak zorundadır. Bu anlaşmaların genel hükümlerinde de Kurul onayı olmaksızın değişiklik yapılamaz. Bununla beraber Tebliğ, görevli perakende satış şirketi (tedarik şirketi) ve dağıtım şirketi arasında, Kurul onayı alınmak koşuluyla, farklı bir sistem kullanım anlaşması düzenlenebilmesine olanak tanımıştır.

Bağlantı anlaşmasında yer alan adresteki kullanım yeri var olduğu sürece, bağlantı anlaşması yürürlükte kalır. Söz konusu kullanım yerindeki müşteri değişikliği halinde yeni bir bağlantı anlaşması yapılmaz.³⁵

Bir tüketici iletim sistemine doğrudan bağlıysa sistem kullanım anlaşmasının tarafları iletim şirketi, bir başka deyişle TEİAŞ ve kullanıcıdır. Fakat dağıtım sistemine bağlı tüketici sistem kullanım anlaşmasını doğrudan dağıtım şirketi ile yapmamaktadır. Bu halde, onun için sistem kullanım anlaşmasını tedarikçisi dağıtım şirketi ile yapmaktadır.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. EPMHY m. 6 f. 6-7

c. Lisansız Elektrik Üreticileri İçin Dağıtım Sistem Kullanım Anlaşması ve Lisansız Üreticiler İçin Dağıtım Sistemine Bağlantı Anlaşması

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız bağlantı ve sistem kullanım anlaşmalarının özel bir türünü de lisansız üreticileri için getirilen sistem kullanım ve bağlantı anlaşmaları oluşturmaktadır. Bu anlaşmalar özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik olarak getirilen kolaylaştırmalar düzenlemek amacıyla yapılmaktadır.

2. Elektrik Sağlama Amaçlı Sözleşmeler

a. Perakende Satış Sözleşmeleri

Perakende satış, EPK'da "elektriğin tüketicilere satışı" olarak tanımlanmaktadır (m.3/1aa). Perakende Satış Sözleşmesi ise Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği³⁶ m.4/I (23)'de "*bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli perakende satış şirketi ile müşteriler arasında Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan ticari faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşme*" olarak tanımlanmıştır.

Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği'nin 10. maddesinde de perakende satış sözleşmesinin biçimi, tarafları, içeriği ve hükümlerine ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. Aynı zamanda anılan yönetmelik kapsamında çıkarılan Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ³⁷ ile perakende satış sözleşmesinde bulunması zorunlu hükümler düzenlenmiş durumdadır. Perakende satış sözleşmesi, görevli perakende satış şirketi tarafından anılan Tebliğ uyarınca tip sözleşme olarak hazırlanır ve internet sayfasında yayımlanır. Tebliğ uyarınca, müşterinin adı soyadı, unvanı, adresi, telefon numarası ve vergi kimlik numarası,

³⁶ 25 Eylül 2002 tarihli ve 24887 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁷ 31/8/2003 tarihli ve 25215 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

müşteri numarası, bağlantı anlaşmasında yer alan anlaşma gücü, abone grubu, tarife sınıfı, sayaç ve ölçüm sistemi bilgileri, sözleşmenin tarihi, ödemeye ilişkin bilgiler, güvence bedeline ilişkin bilgiler, tarafların yükümlülükleri, bağlantı anlaşmasında yer alan kullanıcı numarası, söz konusu tip sözleşmenin asgari zorunlu içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca, Tebliğin 5/III maddesinde perakende satış sözleşmesinde ilgili mevzuata aykırı hükümlere yer verilemeyeceği açıkça düzenlenerek, sözleşmenin karşı tarafı olan tüketici yönünden bir genel işlem şartı niteliği olan perakende satış sözleşmesinde tüketicinin korunması gerektiği netleştirilmiştir.

Perakende satış sözleşmeleri bunun dışında bir sınırlamaya tabi olmamakla birlikte, uygulamada, pek çok görevli tedarik şirketinin TEDAŞ tarafından alçak ve yüksek gerilim perakende satış sözleşmeleri 23.05.2004 tarih ve 25470 sayılı resmi gazetede yayımlanmış ve halihazırda TEDAŞ'ın bağlı ortaklıkları tarafından kullanılan standart sözleşmeyi kullandığı gözlemlenmektedir. Perakende satış sözleşmesinin tarafları arasındaki ilişkide uygulanacak kuralları içeren diğer temel düzenleme ise, "Kaçak ve Usulsüz Elektrik Enerjisi Kullanılması Durumunda Yapılacak İşlemlere İlişkin Usul ve Esaslar"³⁸dır.

Perakende satış sözleşmesinin tarafları, düzenlemeye tabi tarifeden enerji alan/almak zorunda olan serbest olmayan tüketiciler, serbest tüketici olma niteliğine sahip olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketiciler ve ikili anlaşma yoluyla elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olup da tedarikçisinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımının herhangi bir nedenle sonlandırılması nedeniyle yeni bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapıncaya kadar son kaynak tedarikçisi olarak görevli perakende satış şirketinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite alan serbest tüketicilerdir. Hemen şunu da ifade etmek gerekir ki; elektrik piyasasındaki tüketici kavramı 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamından genişdir. Zira EPK m. 1/17'de tüketici; elektriği kendi ihtiyacı

³⁸ 31/12/2005 tarihli ve 26040 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

için alan serbest ve serbest olmayan tüketiciler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda taraflardan birisinin elektrik enerjisini sağlama diğer tarafın da buna karşılık bir bedel ödeme yükümlüğü içinde bulunduğu rızai sözleşmeden söz edilebilir. Buna karşılık mevcut mevzuat hükümleri doğrultusunda ortada sözleşme özgürlüğü çerçevesinde oluşturulmuş bir sözleşmeden bahsetmek mümkün değildir. Zira Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi'ne göre elektrik piyasasının serbestleşmesinin tamamlanması ve mesken aboneleri dâhil tüm tüketicilerin tedarikçilerini seçme hakkını haiz olmasına kadar geçecek süreçte, serbest olmayan tüketicilerin görevli tedarik lisansı sahibi tüzel kişilerden düzenlemeye tabi tarifeler yoluyla enerji almaları zaruridir. Aynı zamanda görevli tedarik lisansı sahibi tüzel kişiler, kendileriyle perakende satış sözleşmesi yapmak üzere başvuruda bulunan tüketicilerden gerekli şartları haiz olanlarla anlaşma yapmak zorundadır.

Görevli tedarik şirketleri tarafından serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilere yapılan elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışı EPDK'nın onayına tabi tarifelerle yapılmaktadır.

Perakende satış tarifesinde, perakende satış fiyatı ve tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yer almaktadır. Perakende satış hizmet tarifesi ise; ilgili dağıtım bölgesinde yer alan serbest olmayan tüketicilere, serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmemiş olan tüketicilere ve son kaynak tedariki kapsamındaki tüketicilere verilen perakende satış hizmetine yönelik fiyat ve tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslardan oluşur. Diğer düzenlemeye tabi tarifelerde olduğu gibi, perakende satış sözleşmesi için bir sonraki yılda uygulanacak olan fiyatlar ile tarifenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içeren tarife önerileri, Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği uyarınca her yılın ekim ayının sonuna kadar hazırlanarak Kurul onayı alınmak üzere EPDK'ya sunulur. EPDK, tarife önerilerinin inceleme ve değerlendirilmesini yaparak aynı yılın 31 Aralık tarihini geçmeyecek şekilde sonuçlandırır. Tarife önerisi uygun bulunduğu takdirde tarifeler onaylanır. Onaylanan tarifeler,

takip eden yılın 1 Ocak - 31 Aralık tarihleri arasını kapsayan tarife dönemi için geçerlidir. Görevli tedarik şirketi, tarifesi onaya tabi diğer lisans sahipleri gibi, onaylanan tarifelerini basın ve yayın yoluyla kamuoyuna duyurmakla yükümlüdür.

Tarife önerisinin uygun bulunmaması durumunda, ret gerekçeleri görevli tedarik satış şirketine yazılı olarak bildirilir ve tüzel kişiye tarife önerisini yeniden düzenlemesi için, EPK'da öngörülen zaman sınırlamaları dâhilinde tarife önerisinin inceleme ve değerlendirilmesinin sonuçlandırılabilmesine imkân tanıyacak uygun bir süre verilir. Mücbir sebep halleri dışında, görevli tedarik şirketinin kendisine tanınan süre içerisinde ret gerekçelerini ortadan kaldıracak şekilde yeni tarife önerisini sunmaması halinde, EPK'nın 16. maddesi hükümleri uyarınca gerekli işlem yapılarak; görevli tedarik şirketine, yükümlülüklerini otuz gün içerisinde yerine getirmesi ihtar edilir ve bu süre dâhilinde, yürürlükte olan tarifeler, otomatik fiyatlandırma yapılmaksızın uygulanmaya devam edilir. Yapılan ihtara rağmen, otuz gün içerisinde de yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde EPK'nın 16. maddesindeki ilişkin yaptırım ve cezalar uygulanır.

Diğer düzenlemeye tabi tarifelerde yer alan fiyatlar gibi perakende satış tarifesinde yer alan fiyatlar da Kurul onayına gerek olmaksızın, tarifenin geçerlilik süresi dâhilinde gerçekleşecek enflasyona bağlı maliyet değişimlerinin yansıtılabilmesi amacıyla, Elektrik Piyasası Endeksinin değişimi oranında her uygulama döneminde Kurulca belirlenecek aralıklarla ayarlanır. Yapılan otomatik fiyatlandırma sonucunda oluşan yeni tarifelerin EPDK'ya bildirilmesi ve görevli tedarik şirketi tarafından basın ve yayın yoluyla kamuoyuna duyurulması zorunludur.

Düzenlemeye tabi tarife üzerinden enerji almak istemeyen serbest tüketici niteliğini haiz tüketicilerin tedarikçilerle serbest piyasada ikili anlaşma yapmaları mümkündür.

b. İkili Anlaşmalar

İkili anlaşma kavramına EPK ve ilgili mevzuatta yer verilmektedir³⁹. Buna göre ikili anlaşmadan “Gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmalar” anlaşılmaktadır (EPK m.3/1, j). EPLY ve diğer ilgili mevzuatta ise anlaşmanın taraflarının ortaya koyulması açısından daha açıklayıcı bir tanım getirilerek; ikili anlaşmalar, “gerçek veya tüzel kişiler ile lisans sahibi tüzel kişiler arasında ya da lisans sahibi tüzel kişilerin kendi aralarında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmalar” tarzında tanımlanmıştır.

İkili anlaşma kavramı, öğretide de belirtildiği gibi Anglosakson Hukukundan mevzuatımıza aktarılmış bir terim olması dolayısıyla sanki sözleşmeden farklı bir yapısı varmış gibi anlaşılabilirse de ikili anlaşmanın bir sözleşme olduğu hususunda duraksanmamalıdır⁴⁰.

Mevzuatta yer alan tanımlardan da anlaşıldığı üzere, bu tür sözleşmeler, konusunu elektrik enerjisi ve/veya kapasite alım satımı oluşturan hukuki işlemler olarak karşımıza çıkar. Bu anlamda asli unsurları elektrik tedarikinin belirli bir bedel karşılığında üstlenilmesine yönelik anlaşma olarak ikili anlaşmalar “elektrik tedarik sözleşmeleri”nin bir türünü oluşturur.

İkili anlaşmalar ya tedarikçilerin⁴¹ birbirleri ile ya da serbest tüketicilerle⁴² yaptıkları anlaşmalardır. Bu sözleşme ile taraflar

³⁹ Elektrik piyasalarında elektrik toptan satış pazarlarının gelişimi açısından ortaya çıkan farklı durumlar ve özellikle havuz sistemi-ikili anlaşma ayrımı hususunda bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 131 vd.

⁴⁰ Bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 132.

⁴¹ Yasaya göre tedarikçiden “Elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri ile tedarik lisansına sahip şirket” anlaşılır (bkz. EPK m. 3/1(ğğ))

⁴² Hangi niteliği haiz tüketicilerin Serbest Tüketici olabileceğine, buna ilişkin talep birleştirmesine ilişkin düzenlemeler 4/9/2002 tarihli ve 24866 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği”nde düzenlenmiştir.

elektrik enerjisinin birim fiyatı ile sözleşmeden doğacak hak ve yükümlülükler konusunda serbestçe anlaşabilirler. İkili anlaşma olarak adlandırılan enerji/kapasite satış sözleşmelerinin başlıca özelliği, EPDK onayına tabi olmaması ve satış fiyatının taraflar arasında serbestçe belirlenmesidir.

Esasen serbest tüketici ile tedarikçi arasında yapılan elektrik /kapasite satışı EPK ve ilgili mevzuat kapsamında bir “perakende satış” işlemi olmakla beraber; “perakende satış sözleşmesi” teriminin elektrik piyasasında yalnızca, görevli tedarik şirketi ile müşteriler arasında elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini için Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde yapılan sözleşmeleri kapsar şekilde kullanıldığı, ikili anlaşmaların ise satış tarifesi düzelemeye tabi olmayan sözleşmeler için kullanıldığı bilinmektedir. Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde de, perakende satış sözleşmesi, bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, görevli tedarik şirketi ile müşteriler arasında Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan ticari faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşme, şeklinde tanımlanmıştır.

Her ne kadar, söz konusu Yönetmelikte “perakende satış sözleşmesi” için yapılan tanım, yalnızca o yönetmelik kapsamındaki anlama işaret etmekte ise de, perakende satış sözleşmesi için EPK’da başka bir tanım bulunmadığından, perakende satış sözleşmesi kavramı, elektrik sektöründeki yaygın kullanımda tarifesi düzelemeye tabi olmayan perakende satışları dışlar şekilde yerleşmiştir⁴³.

⁴³ Öte yandan; EPK m.3 (çç) hükmünde Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi veya dağıtım şirketi ile özel direkt hattın mülkiyet sahibi veya işletmecisi olan özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi arasında, iletim ve dağıtım sistemlerinin kararlılığının ve işletme bütünlüğünün korunmasını sağlayan hükümleri içeren ve özel hukuk hükümlerine göre yapılan sistem kontrol anlaşmaları 4628 Sayılı Yasa’da “ikili anlaşma” olarak nitelenmişti (m. 1/f/.III b.42). Bu çerçevede her ne kadar yeni düzenlemede ikili anlaşma kavramına doğrudan doğruya yer verilmese de bu gibi anlaşmaların da ikili anlaşma olarak niteleneceği kabul edilebilir.

Başta EPK olmak üzere, elektrik enerjisi piyasasını düzenleyen ilgili mevzuatta, elektriğin tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli ve düşük maliyetli bir şekilde sunulmasını sağlayacak rekabet ortamının oluşturulması amacının gerçekleştirilmesi için piyasa katılımcıları arasında, koşulları taraflarınca serbestçe belirlenerek yapılacak ikili anlaşmalar ile dengeleme ve uzlaştırma mekanizmasına dayalı bir piyasa modeli öngörülmüştür.

Gerek alıcı tarafında elektrik enerjisini kendi ihtiyacı için alan serbest tüketicilerin, satıcı tarafında ise üretim şirketleri, toptan satış şirketleri, perakende satış şirketleri, otoprodüktörler ve otoprodüktör grubunun olduğu elektrik /kapasite satışı; gerek lisans sahibi tüzel kişilerin birbiri ile yaptıkları elektrik /kapasite satışı, ikili anlaşmaların konusunu oluşturabilecektir. Buna göre, örneğin üretim şirketi veya tedarik şirketi (görevli tedarik şirketi) arasında yapılan anlaşmalar, elektriğin ithalatı ve ihracatına ilişkin sözleşmeler birer ikili anlaşmadır.

Böylece hem serbest tüketici konumunda olan gerçek ya da tüzel kişiler hem de elektrik piyasasında faaliyet gösteren tüzel kişiler rekabet ortamından yararlanmak suretiyle daha uygun fiyatla elektrik enerjisi elde etme olanağına kavuşmuş olurlar.

İkili anlaşma akdedildikten sonra, tedarikçi tarafından PMUM⁴⁴ a bildirimde bulunularak müşterinin söz konusu tedarikçinin portföyüne dâhil edilmesi sağlanır. Ayrıca ikili anlaşma ile enerji alan tarafın sayacının "*Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ*"⁴⁵ ile Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği⁴⁶ nde belirtilen özellikleri haiz çok zamanlı ölçüm yapmaya müsait olması gerekmektedir. Zira dağıtım şebekesi aracılığıyla enerji alan tüketicilerin, ne kadar enerji tükettiğinin tespiti ile bir üretim şirketinin sisteme ne kadar enerji verdiğinin tespiti sayaçlar ile yapılmaktadır.

⁴⁴ Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi, Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://dgpys.teias.gov.tr/dgpys/>.

⁴⁵ 22/03/2003 tarihli ve 25056 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴⁶ 14/04/2009 tarihli ve 27200 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

c. Dengeleme Uzlaştırma Mekanizması ve Piyasa Katılım Anlaşmaları

Dengeleme ve uzlaştırma mekanizması, Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği ile düzenlenmiştir⁴⁷. Dengeleme mekanizması ikili anlaşmaları tamamlayıcı nitelikte olup, gün öncesi dengeleme ile gerçek zamanlı dengelemeden oluşmaktadır. Gün öncesi dengeleme, sistemdeki arz ve talebin dengelenmesi ve piyasa katılımcılarının sözleşme taahhütleri ile üretim ve/veya tüketim planlarını gün öncesinde dengelemeleri amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmakta ve gün öncesi planlama ya da gün öncesi piyasa aracılığıyla sağlanmaktadır. Gerçek zamanlı dengeleme ise aktif elektrik enerjisi arz ve talebini gerçek zamanlı olarak dengede tutmak amacıyla, sistem işletmecisi (Milli Yük Tevzi Merkezini ve Bölgesel Yük Tevzi Merkezlerini) tarafından yürütülen faaliyetler, yan hizmetler ve dengeleme güç piyasasından oluşmaktadır. Dengeleme güç piyasası, Sistem İşletmecisine gerçek zamanlı dengeleme için en fazla on beş dakika içinde devreye girebilecek yedek kapasiteyi sağlar. Frekans kontrolü ve talep kontrolü hizmetleri, yan hizmetler aracılığıyla sağlanmaktadır. Yan hizmetler, iletim sistemine veya dağıtım sistemine bağlı ilgili tüzel kişilerce sağlanacak olan, iletim veya dağıtım sisteminin güvenilir şekilde işletiminin ve elektriğin gerekli kalite koşullarında hizmete sunulmasının temini için Elektrik Piyasası Yan Hizmetler Yönetmeliği⁴⁸ ve Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliğinde⁴⁹ ayrıntılı olarak tanımlanan hizmetlerdir.

d. Yan Hizmet Anlaşmaları

Yan hizmet anlaşmaları, iletim ve/veya dağıtım sistemine bağlı olan üretim şirketleri, otoprodüktörler, dağıtım şirketleri veya

⁴⁷ 14 Nisan 2009 tarihli ve 27200 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan bu Yönetmelikle, 3/11/2004 tarihli ve 25632 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴⁸ 27/12/2008 tarihli ve 27093 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

⁴⁹ 22/1/2003 tarihli ve 25001 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

tüketiciler tarafından Yan Hizmetler Yönetmeliği uyarınca TEİAŞ'a, dağıtım sistemine bağlı olan üretim şirketleri, otoprodüktörler veya tüketiciler tarafından Elektrik Piyasası Dağıtım Yönetmeliği⁵⁰ uyarınca ilgili dağıtım lisansı sahibine sağlanacak ve yan hizmet bedellerini, koşullarını ve hükümlerini belirleyen anlaşmalardır.

Uzlaştırma, dengeleme mekanizmasından ve/veya enerji dengesizliğinden doğan alacak ve borç miktarlarının hesaplanması ve ilgili alacak-borç bildirimlerinin hazırlanması işlemleridir. Başka bir ifade ile dengeleme mekanizmasının mali boyutudur.

Gün öncesi planlama/gün öncesi piyasa işlemleri, uzlaştırma yönetimi ve veri yayımlama faaliyetlerini piyasa işletmecisi olarak ifade edilen TEİAŞ bünyesindeki PMUM (Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi) yerine getirir. Gerçek zamanlı dengeleme ve sistemin işletiminden ise sistem işletmecisi sorumludur. Yürürlükte olan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 11. maddesine göre piyasa işletim faaliyeti, organize toptan elektrik piyasalarının işletilmesi ve bu piyasalarda gerçekleştirilen faaliyetlerin mali uzlaştırma işlemleri ile söz konusu faaliyetlere ilişkin diğer mali işlemler olarak tanımlanmakta yine kuruluş ve tescile ilişkin hükümleri hariç olmak üzere 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve özel hukuk hükümlerine tabi, Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi (EPIAŞ) ticaret unvanı altında bir anonim şirket kuruluşu ile EPIAŞ'ın hak ve yükümlülükleri düzenlenmektedir. Yasa ve Yönetmeliklerle düzenlenen bu mekanizmalarda, bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda, üretimini artırarak ya da tüketimini azaltarak sisteme enerji satması (yük alma) ve bir dengeleme biriminin sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlar doğrultusunda, üretimini azaltarak ya da tüketimini artırarak sistemden enerji alması (yük atması) da yer almaktadır.

Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinde piyasa katılımcıları; üretim lisansı sahibi, otoprodüktör lisansı sahibi, otoprodüktör grubu lisansı sahibi, toptan satış lisansı sahibi, perakende satış lisansı sahibi, OSB üretim lisansı sahibi ve dağıtım

⁵⁰ 19/2/2003 tarihli ve 25025 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

lisansı sahibi tüzel kişilerinden oluşur.⁵¹ Piyasa katılımcılarından elektrik enerjisi alan serbest tüketicilerin çekiş birimlerinin kayıtları piyasa katılımcıları adına yapılır.

Piyasa katılımcılarının, söz konusu Yönetmelik kapsamında belirtilen zaman sınırları içerisinde PMUM'a kayıt yaptırmaları zorunludur. Görevli tedarikşirketlerinin tüzel kişilik kayıtları sırasında; serbest olmayan tüketicilerin, tedarikçisini seçmemiş serbest tüketicilerin, daha önce tedarikçisini seçmiş olup, tekrar görevli tedarik şirketinden enerji alan serbest tüketicilerin, ikili anlaşmalarla görevli tedarik şirketinden enerji alan serbest tüketicilerin, uzlaştırma hesaplamalarının ayrı ayrı yapılabilmesini teminen aynı tüzel kişilik altında farklı kategoriler olarak kayıt edilir. Bu kategorilerin sayı ve kapsamı Kurul kararı ile belirlenir. Bu yönetmeliğin ilgili maddeleri uyarınca yapılacak tüm uzlaştırma işlemleri oluşturulan bu kategoriler için ayrı ayrı gerçekleştirilir.

Yönetmelikte, piyasa katılımcılarının, her bir uzlaştırma dönemi ve her bir teklif bölgesi için, bir tarafta sisteme verişleri, elektrik enerjisi alımları ve ithalatları ile diğer tarafta, sistemden çekişleri, elektrik enerjisi satışları ve ihracatları arasında denge

⁵¹ 4628 sayılı yasanın yerine geçen 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu lisans türlerini yeniden düzenlemektedir. Buna göre toptan ve perakende satış türleri kaldırılmakta ve **tedarik lisansı** getirilmektedir. Ancak herhangi bir hak kaybı yaşanmaması için geçici 11. madde ile toptan satış ve perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilere, mevcut lisanslarındaki hakları korunarak resen ve bedel alınmaksızın tedarik lisansı verilir şeklinde düzenleme yapılmıştır. Ayrıca **piyasa işletim lisansı** adı altında yeni bir lisans türü oluşturulmuştur. Piyasa işletim lisansı kapsamında toptan elektrik piyasalarının işletilmesi ve bu piyasalarda yürütülecek mali uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi söz konusu olacaktır. **Otoprodüktör lisansı** uygulamasına ise son verilmiştir. Ancak geçici 7. madde otoprodüktör lisansı sahiplerinin haklarının korunmasına yönelik bir düzenleme içermektedir. Maddeye göre otoprodüktör lisansı sahibi tüzel kişilere, mevcut lisanslarındaki hakları korunarak 30/09/2013 tarihine kadar resen ve lisans alma bedeli alınmaksızın üretim lisansı verilir. Bu tarihten sonra Kuruma otoprodüktör lisansı başvurusunda bulunulamaz; yapılmış başvurular üretim lisansı kapsamında değerlendirilir. Ayrıca 14. maddede **lisanssız yürütülecek faaliyetler** de düzenlenmektedir. Bkz. Yuk. dn. 6'ya ait metin.

sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bunun yanında, piyasa katılımcılarının PMUM'a bildirmek suretiyle oluşturdukları ve grup içinden bir piyasa katılımcısının grup adına denge sorumluluğuna ilişkin yükümlülükleri üstlendiği grubu; dengeden sorumlu taraf ise dengeden sorumlu grubun enerji dengesizliğine ilişkin PMUM'a karşı mali sorumluluğu, dengeden sorumlu grup adına üstlenen ya da herhangi bir dengeden sorumlu gruba dâhil olmayan piyasa katılımcısını ifade etmektedir. Buna göre, dengeden sorumlu tarafların bir araya gelmek suretiyle dengeden sorumlu grup oluşturması mümkündür. Dengeden sorumlu tarafların denge sorumluluklarından kaynaklanan enerji dengesizlikleri, uzlaştırma dönemi bazında belirlenecek sistem dengesizlik fiyatı üzerinden uzlaştırılır.

e. Piyasa Katılım Anlaşmaları

Piyasa Katılım Anlaşmaları öğretilerde Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinin (DUY)^{52,53} uygulanması niteliğinde ortaya çıkan standart bir anlaşma olarak görülmektedir.⁵⁴ Bu bağlamda “dengeleme ve uzlaştırma sistemine ilişkin kurallar çerçevesinde standart hükümler içeren ve piyasa katılımcıları ile piyasa işletmecisi ve sistem işletmecisi arasındaki alacak ve borç ilişkilerinin hukuki çerçevesini belirleyen bir sözleşme” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁵

⁵² 14 Nisan 2009 tarihli ve 27200 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁵³ Yavuz dengeleme ve uzlaştırma piyasasının mantığı ve işleyişini şu şekilde ortaya koymaktadır: “Her ikili anlaşma kapsamında, elektriğin üretildiği anda tüketilmesi gereken bir mal olması ve tüketim alışkanlıklarını önceden kestirebilmenin mümkün olmaması gibi sebeplerle her zaman dengesizlik meydana gelebilmektedir. Bu durum arz ve talebin sürekli dengelenmesini gerektirmektedir. Bu tür program sapmalarına anında gerekli yardımı sağlayacak bir sistemin oluşturulması mecburiyet arz etmektedir. İşte bu sistem, sistem işletmecisinin yönetiminde oluşturulan ve arz/talep dengesizliklerinin bir çeşit zorunlu havuz mekanizması içerisinde spot piyasada dengelenmesini sağlayan dengeleme ve uzlaştırma piyasasıdır” (Yavuz, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.94)

⁵⁴ Yavuz, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.194.

⁵⁵ Yavuz, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.195.

Yukarıda sözü edildiği üzere, Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği ile oluşturulan bu mekanizmada, gün öncesi piyasası olarak ifade edilen, bir gün sonrası teslim edilecek uzlaştırma dönemi bazında elektrik enerjisi alış-satış işlemleri için kurulan ve PMUM tarafından işletilen organize toptan elektrik piyasası ile dengeleme güç piyasası şeklinde tanımlanan, arz ve talebin gerçek zamanlı olarak dengelenmesi amacına hizmet etmek üzere, onbeş dakika içerisinde gerçekleştirilebilen çıkış gücü değişimi ile elde edilen yedek kapasitenin alış-satışının gerçekleştiği ve sistem işletmecisi tarafından işletilen organize toptan elektrik piyasası mevcuttur.

DUY m.4, 1/III'da "**Piyasa katılım anlaşması**: Gün öncesi piyasası hariç olmak üzere, piyasa katılımcısının dengeleme mekanizmasına katılımı ile Piyasa İşletmecisi ve sistem işletmecisinin dengeleme mekanizmasının işletimine ilişkin koşul ve hükümlerin yer aldığı standart anlaşma..." olarak tanımlanmışken m. 4/ff'de **gün öncesi piyasası katılım anlaşması**: "Piyasa katılımcısının gün öncesi piyasasına katılımı ile Piyasa İşletmecisinin gün öncesi piyasasının işletimine ilişkin koşul ve hükümlerin yer aldığı standart anlaşma" şeklinde adlandırılmıştır.

Yönetmeliğin 18 ve 19. maddelerinde, piyasa katılımcısı olan tüm lisans sahibi tüzel kişilerin gün öncesi piyasasına katılabileceği düzenlenirken, kendi adına kayıtlı, dengeleme birimi olma koşullarını sağlayan en az bir uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimi olan piyasa katılımcılarının gün öncesi planlama ve dengeleme güç piyasasına katılımlarının zorunlu olduğu düzenlenmiştir.

Piyasa katılım anlaşması ve gün öncesi piyasası katılım anlaşması Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği tarafından belirlenen hükümler çerçevesinde piyasa işletmecisi tarafından tek taraflı olarak hazırlanmaktadır.⁵⁶ Hazırlanan bu sözleşmelerin yürürlüğe girmesi

⁵⁶ Ülkemizde piyasa işletmeciliği halihazırda TEİAŞ bünyesinde yer alan Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. (DUY m. 4/I, hhh). EPK m. 11 gereğince kurulacak EPIAŞ bu durumun değişmesine yol açacaktır.

ise Enerji Piyasası Kurumu Başkanının onayına bağlanmıştır (DUY m.25/I). Anılan yönetmelikte de sözleşmenin standart tip niteliği açıkça ortaya konularak Yönetmeliğin 25/II. maddesinde “Tüm piyasa katılımcıları, Başkan tarafından onaylanmış tip Piyasa Katılım Anlaşmasını, gün öncesi piyasasına katılan piyasa katılımcıları ayrıca Başkan tarafından onaylanmış tip Gün Öncesi Piyasası Katılım Anlaşmasını imzalayarak Piyasa İşletmecisine sunar.” düzenlemesine yer verilmiştir.

*Gün Öncesi Piyasası Katılım Anlaşması ve Piyasa katılım anlaşmasının bu belirtilen yapısı dolayısıyla öğretide hukuksal nitelikleri üzerinde kuşkular oluşmuştur. Buna karşılık bu sözleşmelerin iltihaki sözleşme olması, sonuç olarak bir ikili anlaşma olarak değerlendirilmesini ve bu bağlamda ikili anlaşmalara uygulanacak hükümlerin ilgili yönetmelikte bulunmaması halinde genel ilkeler çerçevesinde ve adli yargı aracılığıyla çözülmesi gerektiği kabul edilmektedir.*⁵⁷

Piyasa katılım anlaşması ile tüzel kişiler ikili anlaşma dışında, sisteme elektrik arz ederek veya sistemden elektrik alarak piyasa işletmecisi ile doğrudan akdi ilişki içerisine girmektedir. Piyasa işletmecisi ve/veya sistem işletmecisi ile piyasa katılımcıları arasındaki hukuki ilişkilerin çerçevesi ülkeden ülkeye kabul edilen sistemlere göre değişmektedir. Ancak kabul edilen sistemler genel olarak değerlendirildiğinde, bunların ortak özelliği, tüzel kişilerin sisteme elektrik satabilmesi veya alabilmesidir. Böylelikle bir akdi ilişki çerçevesinde tüzel kişiler her bir saat için çift yönlü elektrik ticareti yapabilmektedirler.⁵⁸

f. Son Kaynak Tedariki Anlaşması

Son kaynak tedariki, EPK m.3/I (ee)’de “Serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilere elektrik enerjisi tedariki...” olarak tanımlanmıştır. Yine aynı yasada görevli tedarik şirketi de “Dağıtım ve perakende satış faaliyet-

⁵⁷ Bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 205.

⁵⁸ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.195.

lerinin hukuki ayrıştırması kapsamında kurulan veya son kaynak tedariki yükümlüsü olarak Kurul tarafından yetkilendirilen tedarik şirketi..." olarak ele alınmıştır. Görevli tedarik şirketi, serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde, başka bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin etmeyen tüketicilere, son kaynak tedarikçisi sıfatıyla elektrik enerjisi sağlamakla yükümlüdür. Bu şirketin son kaynak tedarikçisi sıfatıyla faaliyet göstereceği bölge, ilgili dağıtım bölgesidir ve bu husus tedarik lisansına dercedilir. Son kaynak tedarikçisi sıfatıyla sağlanacak elektrik enerjisi tarifeleri, Kurul tarafından belirlenir. Son kaynak tedarik yükümlülüğü bulunan tedarik şirketinin lisansının sona ermesi veya iptali hâlinde, ilgili bölge için son kaynak tedarik yükümlüsü tedarik şirketi Kurul tarafından yetkilendirilir. Son kaynak yükümlülüklerine, son kaynak tedarik tarifelerine, tedarik süre, sınır ve şartlarının belirlenmesine ve son kaynak tedariki uygulamasına ilişkin usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir. Yasada aynı zamanda "son kaynak tedarik tarifesi" de düzenlenmiştir. Buna göre "Serbest tüketici niteliğini haiz olduğu hâlde elektrik enerjisini, son kaynak tedarikçisi olarak yetkilendirilen tedarik lisansı sahibi şirket dışında bir tedarikçiden temin etmeyen tüketicilerin rekabetçi piyasaya geçmesini teşvik edecek ve son kaynak tedarikçisinin makul kâr etmesine imkân verecek düzeyde, yürürlükteki perakende satış tarifeleri ile piyasa fiyatları dikkate alınarak hazırlanır. Ancak, bu sınırlamalarla bağlı olmaksızın; Kurulca sosyal ve ekonomik durumlar gözetilerek belirlenecek bir miktarın altında elektrik enerjisi tüketen tüketiciler için ayrı tarife yapılabilir. Son kaynak tedarik yükümlülüğü kapsamında uygulanması öngörülen tarifeler tedarik lisansı sahiplerince ayrıca teklif edilir." (m. 17/IV f).

Yasada yer alan bu düzenlemelerin henüz yürürlükte olmadığı dönemde getirilen henüz yeni yasaya uyumlu hale getirilme aşamasında olan ikincil düzenlemelerden Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği'nin m.4/60. hükmünde de son kaynak tedariki ele alınmıştır. Buna göre son kaynak tedariki "İkili anlaşma ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olan bir serbest tüketicinin, tedarikçisinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımının, ikili anlaşma kapsamında öngörülen ödemelerin zamanında yapılmaması hali dışında, herhangi bir nedenle

sonlandırılması halinde bulunduğu bölgedeki son kaynak tedarikçisinin bu serbest tüketiciye yeni bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapıncaya kadar, elektrik enerjisi ve/veya kapasite temin etme yükümlülüğü" şeklinde tanımlanmıştır. Aynı maddenin 59. bendinde ise görevli perakende satış şirketinin son kaynak tedarikçisi olduğu düzenlenmiştir.

Anılan Yönetmeliğin m.30/8 hükmüyle, görevli perakende satış şirketine lisansına kayıtlı olan dağıtım bölgesinde son kaynak tedariki yükümlülüğünün yerine getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Benzer düzenlemeye Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde de yer verilerek, son kaynak kapsamında elektrik enerjisi/kapasite satışı yapılması zorunluluğu olan serbest tüketiciye, görevli perakende satış şirketi tarafından konuyla ilgili olarak kendisine yapılan bildirim tarihinden itibaren onbeş iş günü içerisinde perakende satış sözleşmesini imzalamak üzere ilgili görevli perakende satış şirketine başvuruda bulunmak zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu sözleşme son kaynak tedariki kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite temininin başladığı tarihten itibaren yürürlüğe girer. Bu anlamda, Son Kaynak Tedariki, serbest tüketicinin mevcut tedarikçisinin bir takım hukuksal sebeplerle müşterilerine karşı yükümlülüklerini yerine getiremediği durumda, enerji tedarik hizmetinin yerine getirilmesini ifade etmektedir. Bu durumdaki tüketici, yeni bir tedarikçi bulana kadar düzenlemeye tabi tarife üzerinden enerji almaya başlar.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun 18.12.2012 tarih ve 4190 sayılı kararıyla⁵⁹ diğer tedarikçilerden enerji satın alan serbest tüketicilerin görevli perakende satış şirketlerine dönmesi halinde uygula-

⁵⁹ Diğer tedarikçilerden enerji satın alan serbest tüketicilerin perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketlerine (veya dağıtım şirketlerinden ayrılan perakende satış lisansı sahibi şirketlere) dönmesi halinde uygulanacak perakende satış fiyatlarıyla ilgili Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun 20.09.2012 tarih ve 4033 sayılı kararı uygulama alanı bulamadan 4190 sayılı karar ile yürürlükten kaldırılmıştır. Lakin bu karar da bu makale yayına verileceği sırada Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun 4419 sayılı ve 23/05/2013 tarihli kararı ile "Gündem dışı görüşülmesi teklif edilen, Tarifeler Dairesi Başkanlığının 22/05/2013 tarihli ve 42435421.18783 sayılı Başkanlık Makamına müzekkeresi çerçevesinde" yürürlükten kaldırılmıştır.

nacak perakende satış fiyatları ile ilgili karar verilmiştir. Bu çerçevede son kaynak tedariki kapsamında perakende satış sözleşmesi ile görevli perakende satış şirketinden elektrik enerjisi satın alınması halinde, enerji alımının başladığı perakende satış tarife dönemi ve bir sonraki perakende satış tarife döneminde uygulanacak perakende satış fiyatı, son kaynak tedariki kapsamında enerji satın alan tüketicinin içinde bulunduğu abone grubuna ilişkin serbest tüketici olmasına rağmen tedarikçisini seçmeyen tüketiciler için onaylanmış olan perakende satış fiyatının (aktif enerji bedelinin) % 15 fazlası olarak hesaplanan fiyat olduğu belirlenerek perakende satış tarife döneminin ilk gününden başlamak üzere son kaynak tedariki kapsamında enerji alımının yapılması halinde uygulamanın sadece söz konusu perakende satış tarife döneminin sonuna kadar devam edeceği belirlenmiştir.⁶⁰

g. Diğer Elektrik Sağlama Sözleşmeleri

Bugün özellikle Alman Hukukunda bizim hukukumuz açısından da düzenlenmemiş olmakla birlikte ikili anlaşmalar açısından her hangi bir yasak da olmadığı için üzerinde anlaşılabilir farklı elektrik (enerji) tedarik sözleşmelerinden de söz edilmektedir.⁶¹ Bunların bir kısmına aşağıda kısaca değineceğiz. Bunlar arasında açıkça düzenlenmemekle birlikte bizim hukukumuzda da geçerli olan bazı sözleşmeler söz konusudur. Bu bağlamda tüketici tedarik sözleşmeleri/serbest tüketici tedarik Sözleşmeleri ayrımı yapılabilir. EPK ile getirilen yasal düzenlemeler çerçevesinde farklı hukuksal yapısı dolayısıyla gündelik elektrik enerjisi gereksiniminin karşılan-

⁶⁰ Son dönemde özellikle, tedarikçilerin dengeleme ve uzlaştırma faaliyetlerine ilişkin teminat yükümlerini yerine getirememeleri sebebiyle PMUM tarafından spot piyasada işlem yapmaları yasaklanmış ve söz konusu tedarikçinin portföyünde yer alan serbest tüketicilerin çıkışları sağlanarak görevli perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilere yönlendirilmiştir. Perakende satış lisansı sahibi tüzel kişilerin portföylerine eklenen tüketiciler nedeniyle oluşan dengesizlik maliyetleri de DUY'da yapılan düzenleme ile karşılanabilir hale getirilmiştir.

⁶¹ Bu konuda bkz. **Schneider/Theobald**, *Recht der Energiewirtschaft*, §11, N. 5 vd.

masına yönelik anlaşmalarla serbest tüketici olarak belirlenen⁶² tüketicilerle yapılan sözleşmeler arasında farklılık vardır. Buna karşılık belirleyici olan her iki durumda da sözleşmelerin özel hukuka tabi olmasıdır.

aa. Tam Tedarik Sözleşmeleri

Bu tür sözleşmelerde alıcı bütün enerji gereksinimini tek bir sözleşmeye dayalı olarak bir tedarikçiden karşılamaktadır. Bu tam tedarik sözleşmesi her zaman tedarikçinin önceden bir miktar tahmini enerjiyi emre amade tuttuğu açık sözleşmeler olarak ortaya çıkar. Buna karşılık bütün açık sözleşmeler tam tedarik sözleşmeleri olarak adlandırılmaz.

bb. Her Şey Dâhil (All Inclusive) Sözleşme/Şebeke Kullanımı Olmayan Sözleşme

Genellikle tam tedarik sözleşmeleri aynı zamanda her şey dâhil sözleşmeler olarak ortaya çıkar. Bu tür sözleşmelerde tedarikçi, müşteri bağlantısındaki enerji ve güç alımını dengeleme yükümlülüğü altına girer. Bu bağlamda tedarik, alıcının alım yeri olarak belirlenen yere şebeke kullanımı (enerjinin taşınması) da dâhil olmak üzere enerjinin ulaştırılması yoluyla gerçekleşir. Buna karşılık şebeke kullanımı olmayan sözleşmede, hangi şebekeden ve hangi şekilde elde edeceği hususundaki tercih alıcıya ait olmak üzere, sadece enerjinin bedelinin kararlaştırıldığı bir özellik taşımaktadır. Bu durum alacaklının borç konusu şeyi gidip alması gereken borçlara (aranacak borçlar) benzetilmektedir.

cc. Bağlı/Programlı Tedarik Sözleşmesi

Tam tedarik sözleşmelerinin getirdiği planlama güvenliği avantajına karşılık enerji fiyatlarındaki değişikliklerden yararlan-

⁶² Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 24/01/2013 tarih ve 4250 sayılı kararı ile, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 5 inci maddesinin altıncı fıkrasının (b) bendi ve Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliğinin 10 uncu maddesi hükümleri uyarınca serbest tüketici limiti 5000 kWh olarak belirlenmiştir.

mamak bir dezavantaj olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda Bağlı/Programlı Tedarik sözleşmesi alıcıya kendi ihtiyacına uygun belirli zaman dilimlerinde belirlenmiş miktarda enerji tedarikini sağlar.

dd. Spot Tedarik Sözleşmesi

Spot işlemler, enerjinin kısa süreli olarak belirli bir zaman dönemi için, çoğunlukla ertesi güne, gelecek hafta sonuna ya da gelecek haftaya kadar süren, kısa süreli işlemlerdir. Spot piyasası katılımcıların tedarik veya tüketim portföyünü fiziksel olarak optimize etmeye hizmet eder.

C. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinin Genel Özellikleri

1. Genel Olarak

Elektrik sağlama sözleşmeleri, enerji sağlama sözleşmelerinin konusunu elektrik enerjisi oluşturan bir biçimini oluşturmaktadır. Her ne kadar enerji sağlama sözleşmeleri ekonomik yaşam açısından önemli bir uygulama alanı oluştursa da yasada tipik olarak düzenlenmiş değildir. Buna karşılık enerji sağlama sözleşmelerinin satım sözleşmesi ya da satım sözleşmesinin kıyasen uygulanması gereken bir sözleşme olarak görüldüğü genel kabul edilen bir düşüncedir.⁶³ Enerji sağlama sözleşmeleri gaz veya elektriğin belirli bir bedel karşılığında kişisel gereksinim için ya da başkasına aktarılması amacı ile tedariki anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak hem toptan alanda üretici ile tedarikçi arasında hem tedarikçi ile tüketici arasında hem de şebeke işletmecisi ile kullanıcı arasındaki sözleşmeleri ifade eder. Bu çerçevede sadece eşyanın mülkiyetin bir bedel karşılığı naklinin üstlenildiği satış sözleşmesi ile değil aynı zamanda bir bedel karşılığında bir hak ya da eşyanın kullanılması ve yararlandırılması amacını taşıyan unsur da içinde barındırdığı görülmektedir. Buna bağlı olarak bu tür sözleşmelere satım sözleşmesine ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanacağı bir sözleşmeden çok satış

⁶³ Bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 159 ve orada anılan eserler; **Schneider/Theobald**, Recht der Energiewirtschaft, §11, N.2.

sözleşmesine benzediği durumlarda tarafların iradesi ile belirledikleri durumların dışında satım sözleşmesinin kıyasen uygulanacağı kendine özgü yapısı olan bir sözleşme olarak nitelendirmek⁶⁴; mülkiyet nakli unsurunun değil kullanma ve yararlanma unsurunun baskın olduğu durumlarda ise kira sözleşmesinin kıyasen uygulandığı kendine özgü yapısı olan bir sözleşme olarak nitelendirmek daha uygun olacaktır. Bu çerçevede aşağıda bu tür sözleşmelerin geneline hâkim olan özelliklere kısaca değinilecektir.⁶⁵

2. İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşme Olması

Yukarıda ele alınan sözleşmeler dikkate alınarak bir karar vermek gerekirse bu sözleşmelerin elektrik enerjisinin bir bedel karşılığında devrinin veya şebekenin bir bedel karşılığında kullanılması veya yararlandırılması asli unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede taraflardan birinin edimini diğerinin ediminin karşılığı oluşturmaktadır. Bu bağlamda ortada tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerin varlığından söz edilebilir⁶⁶.

3. Sürekli Borç İlişkisi Oluşturması

Elektrik sağlama sözleşmelerinin bir diğer özelliği de sürekli borç ilişkisi doğurması olarak belirtilir. Elektrik sağlama sözleşmelerinde taraflardan birinin ya da her iki tarafın edimleri süreye yayılmaktadır⁶⁷. Buna karşılık pek çoğu için kıyasen uygulanan satım sözleşmesi kural olarak sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme değildir. Ne var ki satım sözleşmesinden farklı olarak burada edimin bir defaya mahsus olarak değil belirli ya da belirsiz bir süre boyunca

⁶⁴ Elektrik enerjisi satışı taşınır satımının konusunu oluşturmaktadır bkz. **Zevkliler/Gökyayla**, Özel Borç İlişkileri, s.47; ayrıca bkz. Elektriğin eşya olma özelliği için **Güven**, Kudret, Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, 1984/2.

⁶⁵ Geniş bilgi için bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 95 vd.

⁶⁶ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 96 vd.

⁶⁷ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s.309.

sürekli biçimde yerine getirilmesi hedeflenmektedir⁶⁸. Bu bağlamda taraflar arasında ani edimli borç ilişkilerine oranla zaman içinde artan ve yoğunlaşan bir güven ilişkisi doğmaktadır. Bu tür sözleşmeler özellikle sözleşmelerin sona ermesi aşamasında bir takım özel ihbar ve gerektiğinde tazminat yükümlülüklerini içinde barındırmaktadır.

D. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinde Sözleşme Kurma Zorunluluğu

Piyasa ekonomisinin amacı mal ve hizmetlerin tüketiciye mümkün olan uygun şartlarla sağlanmasıdır. Bu bağlamda birden fazla olan mal ve hizmetler arasında tüketici kendine en uygun olanı seçerek tercihte bulunacaktır. Ancak gereksinim duyulan mal ya da hizmetin tekel niteliğinde olan bir işletme tarafından sağlanması durumunda, hukukumuzda sözleşme özgürlüğü öngörülmüş olsa da (TBK madde 26), söz konusu işletme açısından sözleşme kurma zorunluluğunun bulunması gerekecektir⁶⁹.

Sözleşme kurma zorunluluğu için öncelikle sözleşmenin karşı tarafının önemli bir gereksiniminin varlığı aranır. Sözleşmenin kurulmaması halinde yaşamsal önem taşıyan mal ya da hizmeti kişi edinemeyecekse sözleşme kurulması zorunlu hale gelecektir⁷⁰. Aynı şekilde sözleşmenin taraflarından biri daha avantajlı konumdaysa, taraflar arasında özel hukuk bakımından bir eşitlikten söz etmek mümkün değilse ya da hâkim durumda olan taraf ağır şartlarla sözleşme yapma isteği içindeyse sözleşme yapma zorunluluğu gündeme gelecektir⁷¹. Diğer taraftan piyasada fiili tekel durumunda olan taraf topluma yönelik genel bir öneride (icapta) bulunmuşsa, bu öneriyi kabul eden kişilerle sözleşme yapma zorunluluğu buluna-

⁶⁸ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 105; **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s.156 vd.

⁶⁹ **Oğuzman/Barlas**, Medeni Hukuk, s. 295, 296.

⁷⁰ **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s.251.

⁷¹ **Altan**, Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü, s. 69; **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s. 252.

caktır. Öneride bulunanın yükümlülüğü dürüstlük kuralı gereğince öneriyi kabul ederek sözleşme yapmak isteyen herkese eşit davranmak ve sözleşme yapmaktır⁷².

Elektrik sağlama sözleşmeleri ve hatta enerji sağlama sözleşmeleri açısından taraflar için mutlak bir sözleşme özgürlüğünün varlığını kabul etmek çeşitli problemleri de beraberinde getirecektir⁷³. Bu bağlamda elektrik sağlama sözleşmeleri için sözleşme yapma zorunluluğundan söz etmek kaçınılmaz olacaktır. Bunun temelini yasal düzenleme oluşturabileceği gibi, dürüstlük kuralı da oluşturabilecektir. Sözleşme yapma zorunluluğunun yasadan kaynaklanmadığı durumlarda ise temelini dürüstlük kuralı oluşturmaktadır⁷⁴. Bu durumda sözleşmeyi yapmaktan kaçınmak hakkın kötüye kullanılması olacaktır⁷⁵.

Elektrik Piyasası Kanunu ile birlikte iletim ve dağıtım faaliyetleri, üretim ve pazarlama faaliyetlerinden ayrılmıştır. Bununla birlikte iletim ve dağıtım hizmetleri doğaları gereği üretim ve pazarlama faaliyetinde bulunan işletmeler için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü elektriği üreten/pazarlayan işletme iletim ve/veya dağıtım şebekesini kullanarak elektriği satacaktır. Bu nedenle de şebeke faaliyetleri ile (iletim ve/veya dağıtım faaliyetleri) arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gerekliliği doğmuştur. Yani sisteme erişim ve sistemin kullanılması ile elektrik alışverişinin konusunu oluşturacağı sözleşmelerin farklı sözleşmeler olması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır⁷⁶. Bu nedenle de rekabet ortamının korunması için her bir alanın ayrı olarak düzenlenmesi gerekmiştir. Tüketici tedarikçisini seçme serbestisine sahipse dilediği tedarikçiden

⁷² **Oğuzman/Barlas**, Medeni Hukuk, s. 296; **Altan**, Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü, s. 79; **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s. 268.

⁷³ **Altan**, Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü, s. 61.

⁷⁴ **Oğuzman/Barlas**, Medeni Hukuk, s. 295.

⁷⁵ **Oğuzman/Barlas**, Medeni Hukuk, s. 295; **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku, s. 59.

⁷⁶ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmesi, s. 127.

elektriğini alabilir. Ancak seçtiği tedarikçinin faaliyetlerine ara verme zorunluluğu doğduğunda tüketicinin elektriğe ulaşamaması gündeme gelecektir. Böyle bir durumda sözleşme yapma zorunluluğu devreye girer ve görevli tedarik şirketleri, tüketicilere elektrik sağlamak için onlarla sözleşme yapmak zorunda olurlar. Söz konusu yükümlülük EPK m. 10/5'de düzenlenmiştir. Ayrıca Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği'nin 23/5 maddesinde de aynı husus öngörülmüştür. Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği 10/9 maddesi ise "İkili anlaşma ile elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olan bir serbest tüketicinin tedarikçisinden elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımının, ikili anlaşma kapsamında öngörülen ödemelerin zamanında yapılmaması hali dışında, her hangi bir nedenle sonlandırılması halinde, ilgili görevli perakende satış şirketi söz konusu tüketiciye son kaynak tedariki kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlamakla yükümlüdür. Söz konusu serbest tüketici görevli perakende satış şirketi tarafından konuyla ilgili olarak kendisine yapılan bildirim tarihinden itibaren onbeş iş günü içerisinde perakende satış sözleşmesinin imzalanması için ilgili görevli perakende satış şirketine başvuruda bulunmak zorundadır. Söz konusu sözleşme son kaynak tedariki kapsamında elektrik enerjisi ve/veya kapasite temininin başladığı tarihten itibaren yürürlüğe girer" denilmektedir.

Elektrik enerjisinin bireyler için yaşamsal öneme sahip olması, bireylerin elektriğe ulaşmalarının engellenmemesi gerekliliğini doğurmaktadır. Lisans Yönetmeliği m.23/5 gereğince, bulunduğu dağıtım bölgesindeki perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi dışındaki bir tedarikçiden elektrik enerjisi ve/veya kapasite satın almakta olan bir serbest tüketicinin, hukuki gerekler nedeniyle tedarikçisinin faaliyetine geçici olarak ara verilmesi veya tedarikçisinin faaliyetinin son bulması halinde, bulunduğu bölgedeki dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi bu serbest tüketiciye yeni bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapıncaya kadar elektrik enerjisi ve/veya kapasite temin etmekle yükümlüdür.

Yasa aynı zamanda dağıtım ve iletim şirketlerine mevzuat hükümleri doğrultusunda eşit taraflar arasında ayırım gözetmeme

ilkesi gereğince iletim, dağıtım ve bağlantı hizmeti sunma (sözleşme yapma) yükümlülüğü getirmektedir (EPK m. 8/I e, m. 9/II).

Elektrik sağlama sözleşmeleri kapsamında yasaya da dayanan sözleşme yapma zorunluluğu sadece sözleşmeyi kurmaya yönelik olarak değil, aynı zamanda sözleşmeyi makul şartlarla yapma yükümü de getirerek içerik açısından da sözleşme yapma zorunluluğunu gerektirmektedir. Dürüstlük kuralı gereği sözleşmenin makul bir içerikle yapılması gerekecektir. Aynı zamanda sözleşmede yer alan ve tüketiciyi zora sokan hükümler açısından genel işlem koşulu olup olmadıkları tartışılabilir⁷⁷.

E. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinin Sona Ermesi

Elektrik sağlama sözleşmeleri genel olarak satım sözleşmesi niteliğinde olmakla birlikte elektriğin yukarıda sözü edilen özellikleri nedeniyle kendine özgü bir yapı gösterir. Bu anlamda sui generis nitelik taşıyan elektrik tedarik sözleşmeleri, satım sözleşmesinden farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bununla birlikte sürekli borç ilişkisi niteliği göstermeleri de sonuçlarını etkileyecektir.

1. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Kural olarak elektrik sağlama sözleşmeleri, taraflardan birinin kişiliğinin sona ermesi ile ya da sözleşmenin ifasının imkânsızlaşması nedeniyle kendiliğinden sona erer. Buna karşılık elektrik sağlama sözleşmesinin taraflarından olan gerçek kişi alıcının ölümü halinde mirasçılardan sözleşmeye devam etme olanakları olduğu için ölüm elektrik sağlama sözleşmesinin kendiliğinden sona erme nedeni olmayacaktır. Aynı şekilde gerçek kişi alıcının fiil ehliyetinin sınırlandırılması ya da kaybı halinde de, elektrik sağlama sözleşmesinde sözleşmenin taraflarının özellikleri dikkate alınarak sözleşme yapılmadığı için, kendiliğinden sona erme söz konusu olmayacaktır.

⁷⁷ Elektrik sağlama sözleşmelerinde genel işlem koşulları için bkz. **Ayrancı**, Enerji Sözleşmeleri, s. 271 vd.

Bununla birlikte alıcı bir tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi ile sözleşme de sona erecektir⁷⁸.

TBK m. 136'da düzenlenen sözleşmenin kurulmasından sonra borçlunun kusuru dışında ifanın imkânsız hale gelmesi durumunda borç sona erer genel kuralı, elektrik sağlama sözleşmeleri açısından da geçerli olacaktır. Bu durumda borçlu ifa edilememe nedeniyle sorumlu tutulamayacaktır⁷⁹. Elektrik sağlama sözleşmesinde taraflardan biri için sözleşmenin ifa edilmesi kusurları dışında imkânsızlaşmışsa sözleşme sona erecektir (TBK m.136/I). Bununla birlikte alıcı tarafın asli edim yükümlülüğü satın aldığı ya da kullandığı elektriğin bedelini ödemek olduğu için onun bedel ödeme bakımından imkânsızlığından söz edilemez⁸⁰.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme özelliği de gösteren elektrik sağlama sözleşmeleri açısından, taraflardan birinin ediminin ona kusur isnat edilemeyecek şekilde imkânsızlaşması halinde artık sözleşmenin diğer tarafının da edimini ifa etmesi beklenemeyecektir⁸¹. Elektrik sağlama sözleşmeleri, yukarıda belirtildiği gibi sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşme niteliğinde olduğu için ve sözleşmenin doğası gereği imkânsızlık gerçekleşmeden önce ifa edilen edimler imkânsızlıktan etkilenmeyecektir⁸². Ayrıca her ne kadar asli edim yükümlülükleri sona erse de, tarafların yan edim yükümleri ve koruma yükümleri devam edecektir⁸³.

⁷⁸ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 310.

⁷⁹ **Kocayusufpasaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, İfa, İfa Engelleri, Sebepsiz Zenginleşme, s.140vd.; **Oğuzman/Öz**, Borçlar Hukuku, s. 407 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, Borçlar Hukuku, s. 908 vd.; **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku, 310vd.

⁸⁰ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 310 vd.; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, Borçlar Hukuku, s. 906.

⁸¹ **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku, s. 314.

⁸² **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku, s. 315.

⁸³ **Kocayusufpasaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı**, İfa, İfa Engelleri, Sebepsiz Zenginleşme, s.158; **Hatemi/Gökyayla**, Borçlar Hukuku, s. 315.

Elektrik sağlama sözleşmeleri açısından edimlerin ifasının imkânsızlaşması genelde mücbir sebep için söz konusu olacaktır. Mücbir sebep objektif bir nitelik taşımakta ve dış güçlerin etkisiyle meydana gelmektedir⁸⁴. Bunlar en yüksek derecede özenin gösterilmesi halinde bile önlenmesi mümkün olmayan ve önceden tahmin edilemeyen olağanüstü olaylardır⁸⁵. EPLY m. 51’de mücbir sebebe ilişkin düzenleme vardır. Bu maddeye göre lisans sahibi tüzel kişilerin faaliyetlerine özgü mücbir sebepler ayrıca lisanslarında öngörülebilecektir. Öngörülen mücbir sebeplerin gerçekleşmesi halinde etkileri geçinceye kadar tüzel kişinin yükümlülükleri ertelenebileceği gibi, etkilerinin geçmeyeceğinin anlaşılması halinde tüzel kişinin yükümlülükleri de kaldırılabilir⁸⁶.

2. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinin Hukuki İşleme Sona Ermesi

Elektrik sağlama sözleşmeleri tarafların anlaşması ile ya da taraflardan birinin sözleşmeyi feshetmesi ile de sona erer. Bir sözleşmenin tarafları her zaman anlaşarak sözleşmeyi sona erdirebilirler. Taraflar aralarında yapacakları anlaşma ile elektrik sağlama sözleş-

⁸⁴ Hatemi/Gökyayla, Borçlar Hukuku, s. 313.

⁸⁵ Oğuzman/Öz, Borçlar Hukuku, s. 412; Kocayusufpasaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı, İfa, İfa Engelleri, Sebepsiz Zenginleşme, s. 159; Hatemi/Gökyayla, Borçlar Hukuku, s. 313.

⁸⁶ Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği madde 51: “...(3) Lisans sahibi tüzel kişilerin faaliyetlerine özgü özel mücbir sebepler lisanslarında yer alır. (4) Mücbir sebeplerin gerçekleşmesi halinde, mücbir sebeplerin etkileri giderilinceye kadar, lisans sahibi tüzel kişinin ilgili mevzuattan kaynaklanan yükümlülükleri etkilendikleri oranda Kurul kararıyla ertelenebilir. Söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilemeyeceğinin anlaşıldığı hallerde, Kurul, tüzel kişinin yükümlülüğünün kaldırılmasına da karar verebilir. İletim ve dağıtım faaliyetlerine ilişkin yükümlülüklerin kaldırılması talep edilemez. (5) İlgili mevzuat kapsamındaki yükümlülüklerin ertelenmesi veya kaldırılması kararının verilebilmesi için, tüzel kişinin mücbir sebebin başlama tarihini, mahiyetini, ilgili mevzuat kapsamındaki yükümlülüklerine olan etkilerini ve mümkün olması halinde etkilerin tahmini giderilme süresini içeren başvurusunu, mücbir sebebin başlama tarihinden itibaren otuz gün içerisinde Kuruma yazılı olarak bildirmesi gereklidir.”

mesini tümüyle sona erdirebilecekleri gibi, sözleşmeye bağlı yükümlerinin de sona ereceği şeklinde bir düzenleme yapabilirler⁸⁷. Söz konusu sona erme elektrik sağlama sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi doğurduğu için ileriye dönük olarak sonuç doğuracaktır. Taraflar için sona ermeden sonra artık bir edim yükümü doğmayacaktır.

Elektrik sağlama sözleşmesinin taraflarından biri sözleşmeyi ileriye dönük olarak tek taraflı sona erdirebilir. Elektrik sağlama sözleşmelerinde taraflarından birinin piyasa işletmecisi olduğu ikili anlaşmalarda fesih bildirimini piyasa işletmecisine yapılmalıdır. Piyasa katılımcıları arasında yapılan ikili anlaşmaların sona erdirilmesi ise her zaman için mümkündür. Fesih bildiriminin karşı tarafa ulaşmasıyla sözleşme sona erer. İkili anlaşmalar bakımından özellik arz eden nokta ise serbest tüketicinin, tedarikçisine karşı tüm yükümlüklerini yerine getirmesi halinde sözleşmeyi feshederek başka bir tedarikçi ile sözleşme yapabilecek olmasıdır (Serbest Tüketici Yönetmeliği m.7/5)⁸⁸.

Bağlantı ve sistem kullanım anlaşmaları bakımından ise Elektrik Piyasası İletim ve Dağıtım Sistemlerine Bağlantı ve Sistem Kullanımı Hakkında Tebliğ madde 7 ve 11'de özel düzenlemeler vardır.⁸⁹ Bu düzenlemelere göre iletim sistemi kullanıcısı; iletim sistemi kullanımını sona erdirmek ve dolayısıyla iletim sistemine bağlı tesis ve/veya teçhizatını sistemden ayırmak istediğinde en az dört ay önceden TEİAŞ'a yazılı bildirimde bulunur. İletim sistemi kullanıcısı; içinde bulunulan yılın sonuna kadar olan iletim sistemi bağlantı ve/veya iletim sistemi sistem kullanım ve iletim sistemi sistem işletim fiyatlarına göre hesaplanan bedel ile ilgili fiyatlandırma metodolojisine uygun olarak belirlenen sona erdirme bedelini

⁸⁷ **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmesi, s. 313.

⁸⁸ Karş. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 315.

⁸⁹ Bu konuda Elektrik İletim ve Dağıtım Sistemlerine Bağlantı ve Sistem Kullanımı Hakkında Yönetmelik taslağı hazırlanmış olup EPDK internet sitesinde kamuoyu görüşüne açılmıştır. Taslakta sözü edilen tebliğin yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir.

TEİAŞ'a öder. TEİAŞ ile iletim sistemi kullanıcısı farklı bir süre için mutabık kalmadıkları takdirde, sistemle bağlantının fiziki olarak kesilmesini takip eden altı ay içerisinde birbirlerinin arazisinde bulunan varlıklarını kaldırır. Dağıtım sistemi kullanıcısı da dağıtım sistemine bağlı tesis ve/veya teçhizatını sistemden ayırmak istediğinde en az dört ay; dağıtım sistemi kullanımını sona erdirmek istediğinde ise en az iki ay önceden dağıtım şirketine yazılı bildirimde bulunur. Dağıtım şirketi ile dağıtım sistemi kullanıcısı; farklı bir sürenin uygulanması için mutabık kalmadıkları takdirde, sistemle bağlantının fiziki olarak kesilmesini takip eden dört ay içerisinde birbirlerinin arazisinde bulunan varlıklarını kaldırır.

F. Elektrik Sağlama Sözleşmelerinde Zamanaşımı

Elektrik sağlama sözleşmeleri için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Bu nedenle elektrik sağlama sözleşmeleri genel kural olan TBK madde 146'da görülen on yıllık zamanaşımı süresine tabidir⁹⁰. Elektrik sağlama sözleşmesi ifa edilirken bir haksız fiil sonucu zarar doğarsa⁹¹ TBK madde 72'de öngörülen haksız fiil

⁹⁰ Bununla birlikte elektrik sağlama sözleşmeleri çok çeşitli olduğu için sözleşmenin hukuki nitelendirmesi yapıldığında yasa da ayrı bir zamanaşımı süresinin öngörüldüğü bir sözleşme türü söz konusuysa o zamanaşımı süresi uygulanacaktır (Bkz. **Yavuz**, Elektrik Tedarik Sözleşmeleri, s. 318).

⁹¹ Elektrik Dağıtım ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliği (RG T. 21.12.2012, S.28504) m. 16'da bildirimsiz elektrik kesintileri nedeniyle kullanıcılara ödenecek tazminatın biçimi ve kapsamı hususunda özel düzenlemeye yer verilmiştir. Ayrıca geçici 6. madde 2012 ve 2013 ile yılları için özel hükümler getirilmiştir. Söz konusu yönetmeliğin 26. maddesine göre: (1) Kullanıcının kendi hatasından kaynaklanmaması kaydıyla kullanıcıya ait teçhizatı ortaya çıkan ve dağıtım şebekesinden kaynaklanan hasara ilişkin zararın tazmini için kullanıcı tarafından dağıtım şirketine zararın ortaya çıktığı tarihten itibaren 10 (on) iş günü içerisinde talepte bulunulabilir. (2) Zararın tazmin edilebilmesi için hasarın niteliği, kullanıcı tesisinin durumu, dağıtım şebekesinde meydana gelen kesinti, arıza, dalgalanma gibi hususlarda dağıtım şirketi tarafından yapılacak/yaptırılacak inceleme ve değerlendirme neticesinde söz konusu hasarın dağıtım şebekesinden kaynaklandığının tespit edilmesi gereklidir. Dağıtım şirketi zararın tazminine ilişkin başvurunun yapıldığı tarihinden itibaren 10 (on)

zamanaşımı süreleri bu zararın tazmini için uygulanacaktır. Buna göre zamanaşımı süresi zararın ve failin öğrenilmesinden itibaren iki yıl ve herhalde hukuka aykırı fiilin gerçekleşmesinden itibaren on yıldır. Ayrıca haksız fiil bir suç oluşturuyorsa ve daha uzun bir ceza zamanaşımı süresi öngörülmüşse o zaman o süre zamanaşımı süresi olarak kabul edilecektir (TBK m. 72/I, c.2).

SONUÇ

İkili anlaşma, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir, elektrik tedarik eden toptan satış, üretim veya perakende satış

iş günü içerisinde; inceleme ve değerlendirme neticesinde başvurunun haklı bulunup bulunmadığını, haklı bulunmuş ise zararın tazmin edilmesine ilişkin olarak yapılacak işlemleri kullanıcıya bildirir. Başvurunun haklı bulunmadığı durumlarda kullanıcıya yapılan bildirimde dayanakları ile birlikte gerekçelere yer verilir. (3) Dağıtım şirketi teçhizatın tamir işini üstlenebilir ya da teçhizatın tamir masraflarını üstlenerek kullanıcı tarafından tamir ettirilmesini tercih edebilir. Dağıtım şirketi, tamirati kullanıcıya bırakması durumunda kullanıcıyı anlaşıcağı servise/servislere yönlendirebilir. Dağıtım şirketi kullanıcının tamiri yapılan teçhizatta bulunan garanti haklarını koruyacak şekilde hareket etmekle yükümlüdür. (4) Dağıtım şirketi tarafından yapılacak tamirat, duruma göre teçhizat yerinde iken veya başka bir yere götürülerek, kullanıcının başvurusunun haklı bulunmasından itibaren en geç 10 (on) iş günü içerisinde gerçekleştirilir. (5) Tamir masrafının karşılanmasının tercih edilmiş olması halinde, kullanıcı tarafından tamir masrafına ilişkin faturanın ibrazından itibaren 3 (üç) iş günü içerisinde, kullanıcının istediği şekilde (nakden, banka/PTT vb. aracılığıyla) ilgili tutar ödenir veya nakden ödeme alabileceği kullanıcıya bildirilir. (6) Hasar gören teçhizatın makul gerekçeler ile kısa sürede çalışır hale getirilmesi gerektiği durumlarda; kullanıcının bu yöndeki talebi üzerine, dağıtım şirketi tarafından inceleme ve değerlendirme hemen sonuçlandırılır ya da dağıtım şirketi tarafından kullanıcıya tamiri gerçekleştirilmesine muvafakat ettiği servis/servisler bildirilir. Ortaya çıkan tamir bedeli, değerlendirme süreci neticesinde başvurunun haklı bulunması durumunda dağıtım şirketi tarafından bu madde hükümleri çerçevesinde kullanıcıya ödenir. (7) Hasar gören teçhizatın tamir edilememesi durumunda dağıtım şirketi tarafından tespit edilecek/ettirilecek rayiç bedel veya dağıtım şirketinin uygun görmesi halinde kullanıcının talep ettiği bedel kullanıcıya ödenir. (8) Kullanıcı, zararının tazmini hususunda dağıtım şirketi tarafından yapılan işlemlere ilişkin şikâyetlerini Kuruma iletir.

şirketlerinin portföylerinde bulunan tüketicilere yaptıkları elektrik enerjisi satımının yanında, bu tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları enerji alım ve satımına ilişkin hüküm ve koşulları kapsar. Sözleşmenin bir tarafında yer alan ve enerji sağlama yükümlülüğü altında bulunan tedarikçi, enerjiyi kendi üretebileceği gibi, ikili anlaşma yoluyla karşılayabilir. Sözleşmenin karşı tarafının ise, tedarik edilen enerjinin bedelini ödemesi zorunludur. Bu durumu elektrik piyasasında kullanılan elektrik sağlama sözleşmelerini satış sözleşmesine yaklaştırmaktadır.

Elektrik piyasasında kullanılan ikili anlaşmaların satım sözleşmesinden uzaklaştığı noktalar da azımsanmayacak kadar çoktur. Öncelikle, bir serbest tüketiciye enerji sağlayacak şirketin ikili anlaşma enerji alım satım formunu Piyasa Yönetim Sistemi (PYS) üzerinden PMUM'a iletmesi gereklidir. Serbest tüketicilik hakkından yararlanmak isteyen tüketicinin kullanım yerine ait elektrik enerjisini ölçen sayaçların DUY uyarınca çok zamanlı ölçüm yapmaya müsait olması zorunludur. Sayaç uygunluğu dağıtım şirketi tarafından PYS üzerinden onaylanmaktadır. Yine, tedarikçi değiştirme isteyen tüketicinin mevcut tedarikçisine borcu olmadığına ilişkin veri girişi PYS üzerinden mevcut tedarikçisi tarafından yapılmaktadır. Tedarik edilen enerji bedelinin ödenmemesi halinde, tedarikçi söz konusu tüketiciyi portföyünden çıkarabileceği gibi tüketici iletim sistemine bağlı ise TEİAŞ'tan tüketicinin enerjisinin kesilmesini talep edebilir⁹².

İkili anlaşmaların satım sözleşmelerinden ayrıldığı diğer bir nokta ise enerjinin tedarik sürekliliği ve teknik kalitesine ilişkin olarak tedarikçinin herhangi bir sorumluluğunun bulunmamasıdır.

⁹² 8 Şubat 2011 tarih ve 27840 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik'in 2. maddesi ile mevcut yönetmeliğin 8. maddesinin 5 fıkrasına eklenen hükümde; iletim sistemine bağlı serbest tüketicilerin ikili anlaşmalar kapsamında öngörülen ödemeleri zamanında yapmaması halinde tedarikçinin yazılı başvurusu üzerine ve tüketicinin ödeme yaptığını belgeleyememesi durumunda iletim lisansı sahibi tüzel kişi tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde tüketicinin elektriğinin kesileceği düzenlenmiştir.

Enerjinin kesinti süresi ve sıklığı ile teknik kaliteye ilişkin sorumluluk dağıtım ve iletim sistemlerinin işleticine aittir. Aynı şekilde perakende satış sözleşmesinde de enerjinin taşınmasına ilişkin olarak tedarikçinin ayıba karşı sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi için de, perakende satış sözleşmesinin uygulanması sırasında müşterilerinin bazı taleplerini yerine getirmek üzere belirlenmiş ticari kalite göstergeleri ile standart süreler bulunmaktadır. Ödeme bildirimlerinin kullanıcıya ödeme gününden en az on gün önce sunulması, hatalı ödeme bildirimlerine yapılan itirazların on gün içinde sonuçlandırılması, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişinin kalite hedefleri arasında yer almaktadır.⁹³

Bağlantı anlaşması şebekeye bağlanan kullanıcı ile dağıtım veya iletim şirketi arasında yapılmaktadır. Bağlantı anlaşması kullanıcı dağıtım şebekesine bağlanacak ise dağıtım; iletim şebekesine bağlanacak ise iletim şirketi ile yapılmaktadır. Aynı şekilde, dağıtım şirketleri de iletim sisteminin kullanılması nedeniyle TEİAŞ ile her bir trafo merkezi bazında sistem kullanım anlaşması akdetmek zorundadır. Bağlantı yapılması için gerekli olan ve dağıtım/iletim şirketlerinin bağlantıya ilişkin maliyetleri bağlantı bedeli alınmak suretiyle kullanıcıdan tahsil edilmektedir. Bu anlaşmanın amacı, kullanım yerinin veya dağıtım sisteminin şebekeye erişimini içermekte olup, sistem kullanımı hakkını vermez. Bu yönüyle bağlantı anlaşmasının, sui generis bir sözleşme olduğu değerlendirilmektedir.

Sistem kullanım anlaşması ise sistemden elektrik akışının sağlanmasına yönelik olup, kira sözleşmesine benzer özellikler taşımaktadır. Sistem kullanımı nedeniyle kullanıcı dağıtım/iletim sistemi kullanım bedeli ödemek zorunda olup dağıtım/iletim şirketinin de sistemi, uygun halde arızalardan arı şekilde tutması zorunludur. Serbest tüketicinin sistem kullanımı nedeniyle ödemek zorunda olduğu sistem kullanım bedeli, serbest tüketiciden tahsil edilmek üzere tedarikçisine faturalandırılmaktadır.

⁹³ Bkz: Elektrik Piyasasında Sunulan Elektrik Enerjisinin Tedarik Sürekliliği, Ticari ve Teknik Kalitesine İlişkin Yönetmelik Tablo 6.

KAYNAKÇA

- Altan**, Alparslan: Enerji Sağlama Sözleşmeleri Bakımından Sözleşme Özgürlüğü ve Sözleşme Yapma Zorunluluğu İlkelerinin Uygulanması, Ankara Barosu Dergisi, 2004/3.
- Ayrancı**, Hasan: Enerji Sözleşmeleri, Ankara 2010.
- Crosby**, Daniel: Energy discrimination and international rules in hard times: what's new this time around, and what can be done, Journal of World Energy Law and Business, 2012, S.5/4.
- Garcia/Soriano/Lopez**: Liberalizing Electricity Markets: Does Europe Challenge Member States? Sicherheit in der Energiewirtschaft, 2007.
- Grunwald**, Jürgen: Das Energierecht der Europäischen Gemeinschaften, Berlin 2005.
- Güven**, Kudret: Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği, Ankara Barosu Dergisi, 1984/2.
- Hatemi**, Hüseyin/**Gökyayla**, Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011.
- Jens-Peter Schneider, Christian Theobald (Hrsg.)**: Recht der Energiewirtschaft - Praxishandbuch. 3. Auflage. C.H. Beck Verlag, München 2011.
- Kocayusufpasaoglu/Hatemi/Serozan/Arpacı**: İfa, İfa Engelleri, Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 2002.
- Oğuzman**, M. Kemal/**Barlas**, Nami: Medeni Hukuk, İstanbul 2008.
- Oğuzman**, M. Kemal/**Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I, İstanbul 2011.
- Taşdöken**, **Serdar**: Elektrik Dağıtım ve Perakende Satış Faaliyetlerinin Hukuki Ayrıştırılmasının Yeni TTK Açısından Değerlendirilmesi, Dünya Online <http://www.dunya.com/elektrik-dagitim-ve-perakende-satisaaliyetlerinin-hukuki-ayristirilmasinin-yen-167674h.htm> (Erişim T: 01.12.2012)
- Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**: Tekinay Borçlar Hukuku, İstanbul 1993.

Yavuz, Mustafa: Elektrik Tedarik Sözleşmeleri - Özellikle İkili Anlaşma-, İstanbul 2011.

Zevkliler, Aydın/Gökyayla, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2010.

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız.
DUY	: Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği
DSİ	: Devlet Su İşleri
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPİAŞ	: Enerji Piyasaları İşletme Anonim Şirketi
EPK	: 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
EPLY	: Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği
EPMHY	: Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği
EÜAŞ	: Elektrik Üretim Anonim Şirketi
Karş.	: Karşılaştırınız
kV	: Kilo volt
N.	: Numara
OSB	: Organize Sanayi Bölgeleri
PMUM	: Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi
PMUM	: Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi
PYS	: Piyasa Yönetim Sistemi
S.	: Sayı
s.	: sayfa
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TEAŞ	: Türkiye Elektrik Anonim Şirketi
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TETAŞ	: Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi
TTK	:Türk Ticaret Kanunu